

Slaviček, Lubomír

Uměleckohistorický listář Antonína Breitenbachera

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. F, Řada uměnovědná. 2000, vol. 49, iss. F44, pp. [81]-123

ISBN 80-210-2524-7

ISSN 1211-7390

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110341>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

LUBOMÍR SLAVÍČEK

UMĚLECKOHISTORICKÝ LISTÁŘ ANTONÍNA BREITENBACHERA

Mezi průkopníky zpracování dějin sběratelství raného novověku na Moravě zaujímá nesporně jedno z předních míst historik ThDr. et PhDr. Antonín Breitenbacher (12. 12. 1874 Jarošov u Uherského Hradiště – 8. 7. 1937 Kroměříž).¹ Jeho jméno je těsně spjato zejména s poznáváním jedné z nejvýznamnějších obrazových sbírek barokní Moravy, arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. Jako arcibiskupský knihovník a archivář zaměřil po roce 1915, respektive 1922, své odborné síly především na provedení systematického archivního průzkumu s cílem podrobně osvětlit sběratelskou a mecenášskou činnost olomouckých biskupů a arcibiskupů. Výsledky této soustředěné a záslužné práce shrnul ve dvou svazcích věnovaných dějinám arcibiskupské obrazárny v Kroměříži (1925,

¹ Iva Vlčková–Butulová, Dr. Antonín Breitenbacher a Kroměříž. *Vlastivědný věstník moravský* 22, 1970, s. 321–332; Pavel Balcárek, ThDr. a PhDr. Antonín Breitenbacher a naše město. *Zpravodaj města Kroměříže* 1971, s. 72; Jarmila Vacková, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění*. Praha 1995, s. 87–88; František Kutnar – Jaroslav Marek, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátku naší národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. Praha 1997, s. 587–588. – Z dobových ohlasů srov. zejména: Josef Marcol Svoboda, Msgr. PhDr. Antonín Breitenbacher. *Archa* 19, 1931, s. 189–200; Josef Pelikán, Dr. Antonín Breitenbacher [šedesátiletý]. *Časopis společnosti přátel starožitností československých v Praze* XLII, 1934, s. 42–43; Miroslav Hýsek, *Památce Antonína Breitenbachera*. Kroměříž 1937; Hý [= František Hrubý], Dr. Antonín Breitenbacher [nekrolog]. *Český časopis historický* XLIII, 1937, s. 649–650; [Adolph Donath], Monsignore Dr. Breitenbacher † [nekrolog]. *Internationale Kunstrevue* 1937, s. 168; Blažena Rynešová, †Antonín Breitenbacher. *Časopis Národního muzea – oddíl duchovnědný* CXI, 1937, s. 320; Šk [= Jaroslav Šebánek], [Antonín Breitenbacher, nekrolog]. *Časopis Matice moravské* 61, 1937, s. 423–425; Josef Pelikán, Msgr. Dr. Antonín Breitenbacher [nekrolog]. *Časopis společnosti přátel starožitností československých v Praze* XLV, 1937, s. 142–143; vn- [= Václav Nešpor], PhDr. Antonín Breitenbacher. *Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* 50, 1937, s. 307; Eugen Dostál, Antonín Breitenbacher [nekrolog]. *Naše věda* XIX, 1938, s. 62–63; V. H. [= Vladimír Helfert], Antonín Breitenbacher. *Muzikologie* 1, 1938, s. 140; Bedřich Jenšovský, Dr. Antonín Breitenbacher. *Časopis archivní školy* 15–16, 1937–1938, s. 395–396; Jindřich Spáčil, Životní dílo Antonína Breitenbacher. *Informace osvětových sborů na Kroměřížsku* 7, 1937–1938, s. 28–31.

1927),² a v několika následných archivních studiích, v nichž původní zjištění dále doplňoval a upřesňoval.³ Podařilo se mu tak vytvořit spolehlivé východisko pro nezbytné uměleckohistorické zpracování dochovaného obrazového fondu arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. Publikováním archivních materiálů a jejich historickou interpretací přispěl především k základnímu objasnění okolností spojených se vznikem a růstem obrazové sbírky biskupa Karla z Liechtensteina–Castelcorna, a také k postižení jejich dalších osudů v průběhu 18. a 19. století. Není pochyb, že význam řady Breitenbacherových archivních zjištění přesáhl úzký regionální rámec. V souvislosti s objasněním nejdůležitější akvizice biskupa Karla z Liechtensteina–Castelcorna přinesl totiž řadu cenných poznatků a nových zjištění, které podstatným způsobem obohacují také dějiny evropského sběratelství 2. poloviny 17. století. Právě zveřejnění biskupovy bohaté korespondence a zejména dochovaných inventárních soupisů obrazů a kreseb dovolilo objasnit nejen zvyklosti a mechanismy soudobého mezinárodního obchodu s uměleckými díly, ale především přispělo k znovuobjevení a rehabilitaci sběratelské činnosti Franze von Imstenraeda z Kolína nad Rýnem. Ten, podobně jako jeho známější příbuzný Eberhard Jabach, spojoval své sběratelské aktivity s činností obchodníka s uměním. Breitenbacher se ovšem zdaleka nespokojil s pouhým shromážděním archivního materiálu a s jejich historickým zpracováním. V návaznosti na pokus Františka Hrbáčka, svého předchůdce na postu arcibiskupského knihovníka, se významně zasadil také o dokončení a zejména vydání základního soupisu obrazů soustředěných v arcibiskupském zámku v Kroměříži. Jako opravdový *spiritus movens* se po roce 1922 podílel – ve značně kontroverzní spolupráci s brněnským historikem umění Eugenem Dostálem – na sestavení prvního souhrnného katalogu zámecké obrazárny, který se do rukou milovníků umění dostal na podzim roku 1930, tj. před 70 lety.⁴

Řadu aspektů Breitenbacherova odborného působení ve službách olomouckého arcibiskupa, mj. i jako neoficiálního správce arcibiskupské obrazárny, osvě-

² Antonín Breitenbacher, *Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. Archivní studie. Kroměříž 1925* (dále jen A. Breitenbacher 1925); Idem, *Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. Archivní studie. II. Kroměříž 1927* (dále jen A. Breitenbacher 1927).

³ Antonín Breitenbacher, Die Sammlung Imstenraedt in der Gemäldesammlung des Erzbistums Olmütztz in Kremsier und Olmütztz. *Jahrbuch des Kölnischen Geschichtsvereins* 12, 1930, s. 206–212; Idem, K dějinám arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. Seznam obrazů Františka von Imstenraeda z r. 1667. Příloha k *Časopisu vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* XLV, 1932, č. 1–2, s. 3–49. Srov. též pozn. 52. – Na významu Breitenbacherových archivních zjištění nic nemění ani skutečnost, že jejich závěry v nové době na základě nového archivního průzkumu doplnil Lubor Machytko; srov. zejména jeho studie: K dějinám obrazárny olomouckých biskupů v 17. století. *Okresní archiv v Olomouci* 1984. Olomouc 1985, s. 107–115; K dějinám obrazárny olomouckých biskupů a arcibiskupů v 18. století. *Ibidem* 1985. Olomouc 1986, s. 145–150 a K dějinám obrazárny olomouckých biskupů a arcibiskupů v 19. století. *Ibidem* 1986. Olomouc 1987, s. 171–176.

⁴ Antonín Breitenbacher – Eugen Dostál, *Katalog arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. Kroměříž 1930* (dále jen A. Breitenbacher – E. Dostál 1930). – Současný stav poznání reflektuje recentně vydaný vědecký katalog obrazárny kroměřížského zámku; srov. Milan Togner (ed.), *Kroměřížská obrazárna. Katalog sbírky obrazů arcibiskupského zámku v Kroměříži*. Kroměříž 1998 (dále jen M. Togner 1998).

tlují nejen Breitenbacherovy publikace, ale také dosud málo využitá korespondence zachovaná v Moravském zemském archivu v Brně jako součást jeho osobní a literární pozůstalosti.⁵ I když Breitenbacher v polemickém zápalu rozhodně prohlásil, že se mezi historiky umění – jejichž bádání označil za „obrazopravectví“ – netlačí,⁶ přesto se v jeho listáři nacházejí v hojné míře dopisy, které obdržel právě od představitelů tohoto vědního oboru. Značná část dochovaných dopisů, jejichž pisateli byli čeští i zahraniční historikové umění, se bezprostředně vztahuje k vynikající sbírce obrazů, případně k dalším uměleckých památkám v Kroměříži, a dále k rešerším v arcibiskupském archivu majícím vztah k jejich studiím uměleckohistorické a topografické povahy. Ve světle této korespondence se zřetelně ukazuje, že většině z nich Breitenbacher ochotně a zcela nezištně podobné informace poskytoval.⁷ Většina dotazů se týkala především prvořadě akvizice obrazového kabinetu Franze von Imstenraed z Kolína nad Rýnem olomouckým biskupem Karlem z Liechtensteina–Castelcoma po 1670. A pokud jde o její obrazovou náplň, pak zvýšenou pozornost zejména zahraničních badatelů k sobě poutala vynikající díla imstenraedovské proveniencce. Patřil k nim obzvláště znovuobjevený Tizianův chef d'oeuvre *Apollo a Marsyas* [obr. 1], nebo poškozený fragment obrazu Paola Veronesa, stejně jako díla tradičně připisovaná Albrechtu Dürerovi a Lucasi van Leyden [obr. 7], a v neposlední řadě také bohatá kolekce kreseb a grafik starých mistrů.

Na druhé straně dopisy výmluvně dokumentují, že při sdělování informací nešlo zdaleka o jednostrannou záležitost. Také Breitenbacher lecos získal ze styku s historiky umění, když s nimi například konzultoval některé umělecko-historické nebo ikonografické problémy, s nimiž byl konfrontován v souvislosti s náročným úkolem při sestavování katalogu obrazárny, či především při polemice temperamentně vedené s Eugenem Dostálem. Mezi pisateli zachovaných dopisů nacházíme nejednoho z protagonistů tehdejšího rakouského a německého dějepisu. Osobní a písemný kontakt Breitenbacher mj. udržoval s Otto Beneschem, jenž se opakovaně zabýval uměleckými díly kroměřížské obrazárny, stejně jako s Wilhelmem Suidou, který jako jeden z prvních uvedl Tizianův kroměřížský obraz do mezinárodní odborné literatury. Neméně ho zaujal rovněž

⁵ Moravský zemský archiv v Brně (dále jen MZA Brno), fond G 36 – Antonín Breitenbacher 1900–1937, kart. 5. Srov. též Jarmila Hanzalová (ed.), *Soupis osobních písemných pozůstalostí a rodinných archivů v České republice*. Praha 1997, s. 64.

⁶ Antonín Breitenbacher, [Odpověď Alžbětě Birbaumové]. *Filozofická revue. Odborný čtvrtletník pro filozofii* III, 1931, č. 3, 2–3 strana obálky: „Mezi u.[m]ěleckými historiky, jejichž bádání jsem dokonce označil za obrazopravectví, se netlačím. Nic jsem u.[m]ělecko[historického] neuveřejnil, když i v katalogu arcib.[iskupské] obrazárny tato stránka byla rezervována dru Dostálovi, [...]. Ani klasifikace 'čistý historik–archivář', mně neslouží k necti, když jsem dovedl bádání uměleckého historika, nedávno univerzitním profesorem jmenovaného, z pozoruhodného počtu omylů a chyb usvědčiti.“ Breitenbacherovi současníci nicméně podávají svědectví o jeho vztahu k výtvarnému umění; srov. A. Donath (cit. v pozn. 1), s. 168: „Er kannte sich aber auch ausgezeichnet in der Gemäldekunde aus, und es war ein Vergnügen, sich mit ihm z. B. über die Fresken des Maulpertsch im Kremsierer Schloß zu unterhalten.“

⁷ Srov. např. A. Donath (cit. v pozn. 1), s. 168: „Monsignore Breitenbacher stand allen, denen es um die Wissenschaft ging, jederzeit hilfreich zur Seite.“ Maximilian Steif [dopis 34] hovoří o „immer bewiesene Hilfsbereitschaft und Waffenhilfe“.

poškozený obraz Paola Veronesa, jemuž v roce 1938 věnoval rozsáhlou zmínku v prestižním *Gazette des Beaux-Arts*. Tizianovo kroměřížské dílo detailně zhodnotil ve své monografii také Hans Tietze, který nadto do kritického soupisu Dürerova malířského oevvru vřadil – a to jako malířovo nesporné dílo – také problematický kroměřížský portrét muže z roku 1504. Jako přednímu znalci italské renesanční kresby nemohl jeho pozornosti pochopitelně ujít ani soubor kreseb starých mistrů, jehož vybrané ukázky ostatně zahrnul do korpusu kreseb benátského školy, zpracovaném ve spolupráci s manželkou Ericou Conrat-Tietze. Tietze stejně jako Benesch a Suida, patřil ve své době k renomovaným a vyhledávaným znalcům, a proto se na vyzvání uměnilovného arcibiskupa Leopolda Prečana a patrně za přímého zprostředkování Antonína Breitenbachera od konce dvacátých let opakovaně zúčastnil odborného posouzení vybraných obrazů, kreseb a grafiky, náležejících jak k historickým fondům olomouckého arcibiskupství, tak i k novým akvizicím tehdejšího olomouckého arcibiskupa. Objev závažných pramenů detailně objasňujících okolnosti akvizice obrazového kabinetu Franze von Imstenraed a jejich následné kulturněhistorické zpracování přivedlo Breitenbachera do těsného odborného kontaktu s historiky v Kolíně nad Rýnem, s Josefem Hansenem, ředitelem tamního Historického archivu, dále s pracovníkem městské knihovny Josefem Gotzem a především s mladým historikem umění Otto Hellmutem Försterem, pracujícím ve Wallraf-Richartz Museum. Förster, který se na počátku třicátých let intenzivně zabýval dějinami kolínského sběratelství raného novověku, se v pasážích věnovaných sběratelským aktivitám bratří Imstenraedů, kteří jako sběratelé byli ve svém rodišti a působišti naprosto zapomenuti, zcela opřel o výsledky Breitenbacherova bádání. Breitenbacher také opakovaně lektoroval pasáže o Imstenraedech v rukopise Försterovy knihy.

V Breitenbacherově rozsáhlé korespondenci pochopitelně nechybějí ani doklady písemného styku s českými historiky umění, muzejními a vlastivědnými pracovníky, například s ředitelem Moravského zemského muzea a tehdejší přednostou jeho obrazárny Jaroslavem Helfertem, nebo – byť jen okrajově – také s jeho pražským kolegou, ředitelem Obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění Vincencem Kramářem. Z dalších představitelů oboru to byli ti z nich, kteří se – jako Alžběta Birnbaumová, František Žákavec, nebo pražský světící biskup Antonín Podlaha či Florian Zapletal, pilný regionální badatel mnohostranných zájmů –, v rámci svých odborných zájmů zabývali uměleckými sbírkami kroměřížského zámku, jejich vznikem a další historií, nebo kteří se ve své badatelské práci neobešli bez archivního materiálu z arcibiskupského archivu. S Antonínem Breitenbacherem byli v písemném, respektive osobním styku prokazatelně také někteří jejich němečtí kolegové žijící a působící v českých zemích, například ředitel Zemského slezského muzea v Opavě Edmund Wilhelm Braun, nebo dnes zapomenutý německožidovský soukromý badatel Maximilian Steif z Brna. Příležitostně, nicméně přátelské kontakty udržoval arcibiskupský knihovník a archivář mj. s kroměřížským rodákem Adolfem Donathem, významným znalcem a vydavatelem knih a časopisů věnovaných problematice sběratelství, který po dlouholetém působení v Berlíně zakotvil po ro-

ce 1933 v Praze. O skutečnosti, že Breitenbacher měl velmi blízko ke sběratelským kruhům, svědčí také jeho styky s milovníky umění typu pražského sběratele ing. Václava Butty, brněnského lékárníka a bibliofila Mojmíra Helceleta, nebo MUDr. Jaroslava Mathona, prostějovského lékaře a amatérského historika umění se zájmem především o středověké umění. K tomuto okruhu kontaktů lze přiřadit také předního pražského nakladatele Jana Štence, specializovaného nejen na vydávání knih o umění, ale také na zhotovování reprodukcí, který se před rokem 1930 zasloužil o kvalitní fotografickou přílohu katalogu arcibiskupské obrazárny. Až na výjimky nejsou soubory korespondence dochované v Breitenbacherově pozůstalosti ani početné, a zřejmě ani úplné. Z údajů objevujících se v Breitenbacherových publikovaných pracích, se totiž dovídáme o jeho písemných a osobních stycích s dalšími historiky, například s berlínským specialistou na německé a nizozemské malířství 15. a 17. století Friedrichem Winklerem (1898–1965),⁸ jeho mnichovským kolegou Adolfem Feulnerem (1884–1945), kterému za jeho návštěvy Kroměříže přiblížil fresku Franze Antona Maulbertsche v Lenním sále,⁹ nebo se začínajícím historikem umění, tehdy vlastně ještě studentem dějin umění vídeňské univerzity Otto Kurzem (1908–1975). Ten Breitenbachera nezištně upozornil na existenci důležitého pramene (*Iconophylacivm siue Artis Apelleae Thesavrarivm*) vztahujícího se k imstenreadovskému kabinetu, který se mu podařilo objevit v Österreichische Nationalbibliothek.¹⁰

Jak bylo již konstatováno svědčí většina prozatím známých ukázek z Breitenbacherova uměleckohistorického listáře o jeho přátelské a kolegiálně vstřícné komunikaci s historiky umění. Současně také dávají zajímavým způsobem nahlédnout do badatelské „každodennosti“, když například v dopisech Antonína Podlahy můžeme mj. sledovat zrod několika Breitenbacherových příspěvků publikovaných v *Památkách archeologických* a v *Časopise katolického duchovenstva*.

Jediné tóny disonance, které lze v Breitenbacherově korespondenci nalézt, zaznívají z dopisů brněnského historika umění Eugena Dostála, který se v letech 1922–1930 spolu s Antonínem Breitenbacherem podílel na sestavení zmíněného katalogu arcibiskupské obrazárny v kroměřížském zámku. Je známou skutečností, že spolupráci obou autorů již od počátku provázela značná odborná kontradike, která – jak výmluvně dokládá bohatá a emotivně vedená polemika – navíc brzy přerostla v osobní zaujatost, blokující možnost racionální komunikace.¹¹ V důsledku této „podivné“ spolupráce došlo podle výstižného názoru soudobého recenzenta k tomu, že „vítaná tato kniha je takto v samém svém nitru bojištěm a že její harmonie je tak rozervána“.¹² Již počátek spolupráce arcibis-

⁸ Antonín Breitenbacher, in: A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 230–231; A. Breitenbacher (cit. v pozn. 6), nepag.

⁹ Dr. A. B. [=Antonín Breitenbacher], Z arcibiskupské knihovny a archivu. *Pozorovatel* XXIII, 1926, č. 42, 14. 10., s. 1.

¹⁰ A. Breitenbacher 1932 (cit. v pozn. 3), s. 3.

¹¹ Viz A. Breitenbacher 1925, s. 138–141; A. Breitenbacher 1927, s. 122; Antonín Breitenbacher, in: A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 35, 185–189, 227–229.

¹² F. Ž. [=František Žákavec], Antonín Breitenbacher, Eugen Dostál: Katalog arcibiskupské obrazárny v Kroměříži [rec.]. *Český časopis historický* XXXIX, 1933, s. 165–171.

kupského knihovníka a archiváře s brněnským historikem umění nebyl šťastný. Když v roce 1922 Ústřední ředitelství statků olomouckého arcibiskupství požádalo, aby kroměřížský zámek se svými uměleckými sbírkami a knihovnou byl osvobozen od tehdy předepsané dávky z majetku, státní správa byla ochotna této žádosti příznivě vyhovět za předpokladu, že bude tiskem vydán katalog obrazárny „*pro potřeby obecnstva a odborníků*“. Jako autora doporučila zemského konzervátora při památkovém úřadu v Brně Eugena Dostála, čímž se nepochybně cítil osobně dotčen Breitenbacher, který zřejmě již tehdy měl v hlavních rysech hotov rukopis tohoto katalogu.¹³ Protože Dostál nepřistoupil na možnost autorizovat vůči státní správě Breitenbacherovu verzi katalogu, došlo k rozhodnutí připravit ho společně a současně k dohodě o přesném rozdělení autorských podílů. Podle vzájemné domluvy připadl Dostálovi úkol autorsky učit a umělecko-historicky zhodnotit obrazový fond obrazárny, zatímco Breitenbacher měl provést popis obrazů a napsat stručné dějiny sbírky. Při vlastním zpracování se záhy projevil především odlišný, ba protichůdný metodologický přístup obou badatelů. Jedním z úporně diskutovaných problémů se stal především vztah uměleckého díla a archivních pramenů, zejména starých sbírkových inventářů. Breitenbacher se kupř. pozastavil nad skutečností, že historik umění věnoval 7 stran umělecko-historickému rozboru znovuobjeveného Tizianova obrazu *Apollo a Marsyas [obr. I]*,¹⁴ aby doložil autorství velkého mistra benátského malířství cinquecenta, i když tento fakt potvrzuje archivní doklad z doby, kdy byl jako součást obrazového kabinetu bratří Imstenraedů z Kolína nad Rýnem nabídnut ke koupi olomouckému biskupovi Karlu z Liechtensteina–Castelcorna. V emotivně vedené polemice se Dostál ztotožnil s názory svého vídeňského kolegy Hanse Tietzeho. Ten ve svém pokusu o souhrnnou metodologii dějin

¹³ Srov. dopis Ústředního ředitelství arcibiskupských statků (podepsán tehdejší ředitel Josef Konšel) Eugenu Dostálovi z 23. 1. 1922 uložený v Archivu památkového úřadu Brno, složka Kroměříž – zámek: „[...] Knihovnik Dr. A. Breitenbacher má totiž již katalog obrazárny, jak jej zemědělný knihovnik prof. Fr. Hrbáček vypracoval a sám má svoje mnohé cenné příspěvky k dějinám naší obrazárny, dokonce i připravenou – v hlavních rysech – předmluvu katalogu –, záleží tedy na tom, zda-li by se stalo zadosť úřední výzvě i tehdy, kdyby knihovnik Dr. Breitenbacher katalog pořídil a Vám jako úřednímu konzervátoru předložil ke schválení.“ Z dochovaných pramenů vyplývá, že Dostála jako autora katalogu neprosazovalo ministerstvo školství a národní osvěty; srov. marginální přepis Stanislava Sochora z 14. 11. 1922 na citovaném dopise Ústředního ředitelství arcibiskupských statků, v němž se výslovně uvádí, že „dle ústního sdělení p. min.[isterského] rady dr. Zd. Wirtha jedná se o soukromou práci nikoliv úřední. Může tudíž práci tu Dr. Dostál předsevzít jakožto soukromou práci.“ Přesto Breitenbacher a další (srov. A. Birbaumová v pozn. 19) neustále toto tvrzení opakovali. Např. Breitenbacher v dopise arcibiskupovi Leopoldu Prečanovi z 30. 9. 1933, jehož kopii mi poskytl dr. Lubor Machytka, informuje o rozhovoru s Florianem Zapletalem, který mu mj. sdělil, že „dr. Wirth se vyjádřil o Dostálově textu v katalogu obrazárny, že jsem Dostálův text měl hoditi do kamen – já ovšem Zapletalovi vysvětlil, že arcibiskupství bylo právě ministerstvem na D[ostála] vázáno a že tedy jeho text musel býti vydán, tu ostudu ať si s ním samým vyřídí.“

¹⁴ Eugen Dostál, Studie z arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. *Časopis Matice moravské* XLVIII, 1925, s. 177–185; Antonín Breitenbacher, K dějinám arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. (Odpověď dru Dostálovi a nové příspěvky). *Časopis vlasteneckého spolku mužejního v Olomouci* XLI–XLII, 1929, s. 37–38.

umění¹⁵ opakovaně a s velkým důrazem konstatoval, že pro historika umění představuje nejdůležitější pramen samo umělecké dílo, zatímco všechny ostatní typy pramenů jsou pomůcky, podporující poznání získané z hlavního pramene, tj. z samého díla. Tietze opřen o autoritu Johanna Gustava Droysena a o jeho klasifikaci pramenů, věnoval pozornost také písemným pramenům a jejich postavení a využití v uměleckohistorickém bádání. Naproti tomu Dostál v této souvislosti akcentoval především klíčovou úlohu, která připadá zevrubné formální analýze posuzovaného uměleckého díla. Podle jeho názoru jenom slohová kritika může ověřit zda informace zprostředkované archivním materiálem, např. inventářem obrazové sbírky nebo dochovanou smlouvou, je či není pravdivá. Breitenbacher ve své odpovědi tezi o ověřování archivního materiálu výzkumem historika umění důrazně oponoval, a byl přesvědčen, že „jde pouze o subjektivní názory jednoho nebo dvou obrazopravců vedle subjektivního názoru zapisovatele v inventáři.“ A současně připouští eventualitu, že „některý z těchto vykladačů [tj. historiků umění] snad má pravdu, ale bez svědeckví archivního materiálu své pravdy jako pravdy nikdy neprokáže a čeho snad dosáhne jest tolik, že mu bude snad více věřeno než tomu druhému, třetímu hádači, ale nic více“.¹⁶ Je nepochybné, že stanoviska obou aktérů odborného sporu byla v polemickém zápalu značně vyhocená, na což ostatně upozornila již Žákavcova recenze.¹⁷ Do polemiky zasáhla také Alžběta Birnbaumová, jejíž tezi o možnosti i bez opory písemných zpráv pouze na základě slohové kritiky autorsky určit a datovat každé umělecké dílo,¹⁸ využil Breitenbacher jako argument proti Dostálovi. V této souvislosti doslova uvádí, že mu šlo „o to ukázat nedostatečnost Dostálovu svědeckvím z jeho vlastního tábora“. Birnbaumová sice v obecné rovině hájila stejné metodologické pozice vycházející z vídeňské školy jako Eugen Dostál, ale současně se důrazně distancovala od způsobu jejich použití Do-

15 Hans Tietze, *Die Methode der Kunstgeschichte*. Leipzig 1913. K tomu srov. též Antonín Jirka, Eugen Dostál a kroměřížská obrazárna. *51. Bulletin Moravské galerie* 1995, s. 153.

16 Antonín Breitenbacher, K dějinám arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. (Duplika dru E. Dostálovi). *Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* XLIV, 1931, č. 1–2, s. 2–5.

17 F. Žákavec (cit. v pozn. 12), s. 169–170: „Ale [Breitenbacher] hledí své stanovisko zajmavě přenést i na pole zásadní: na hodnocení listinné práce historika–archivisty proti stylové analýze historika umění. Stylová kritika je ovšem metoda velmi subtilní, ale v rukou nadaného odborníka může se skvěle osvědčiti, jak je nejednou známo i z následovného ověření dokumentárního. Ale v polemickém zápalu, vyprovokaném mj. i tvrzením [Alžběty Birnbaumové; srov. pozn. 18] ve *Filozofické revue* I, 34 [...] nazývá Breitenbacher ‘vychloubačnou’ frází odpůrcův názor, že ‘má-li nám archivní materiál dáti plně poučení o obrazech, musí býti ověřen výzkumy historika umění’, a připouští, že jen tehdy, jestliže nemáme archivních svědeckvím, je třeba se jak tak spokojiti s určením tzv. ‘odborníka’ neboli jeho ‘náhražkou’. Myslím, že skromnost je na místě u obou, u archivisty i slohového kritika: mohou mýlit i prameny i samo dílo a pořežali se již nejednou v své interpretaci a závěrech historik ten i onen. Z dokladů vyplývá, že se Dostál v svém podílu na katalogu nejednou zmylil, nebo jen povrchně spokojil. Škoda tedy, že i zde se v práci archivář a dějepisec umění před tiskem nedohovořili.“

18 Alžběta Birnbaumová, Ochrana památek. *Filozofická revue*. Odborný čtvrtletník pro filozofii I, 1929, s. 34: „Dnešní metody jsou tak pokročilé, že je možno každé dílo, i to, o němž nezachovalo se žádných písemných zpráv, datovati přesně, až i na rozmezí jednoho lustra, ze srovnávacích znaků určiti autora i u díla dosud anonymního, u něhož rovněž z pramenů znám nebyl.“ Srov. Antonín Breitenbacher, in: A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 188.

stálem.¹⁹ Tato kritika, odmyslíme-li si apriorní výhrady pražských historiků umění vůči Eugenu Dostálovi, je nepochybně z větší části oprávněná, neboť na rozdíl od časopisecké studie z roku 1925 se u Dostála při zpracování jeho částí katalogu kroměřížské obrazárny projevila značná povrchnost, jejíž důsledkem jsou četné nepřesnosti a chyby. To samozřejmě „temperamentnímu“ Breitenbacherovi poskytlo příležitost ke kritice, k níž kuriosně došlo i na stránkách společně vydaného katalogu, kde mj. silnými slovy hovoří o „*chvástavěm odbornictví*“ či „*domyšlivé přepjatosti*“ svého spoluautora. Zcela nepochybně se zde naplno projevilo Breitenbacherovo „*vypjaté sebevědomí a temperamentní povaha*“, o níž se souhlasně zmiňují svědectví jeho současníků, „*kteřé mu dávaly úctyhodnou sílu pracovní, pudily ho zároveň k tomu, že zastával do všech krajností přesvědčení, k němuž ve vědeckých otázkách došel.*“²⁰

19 Alžběta Birnbaumová, Pan dr. A. Breitenbacher v knize Breitenbacher – Dostál: „Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži“ [...]. *Filozofická revue. Odborný čtvrtletník pro filozofii* III, 1931, č. 1, s. 90–91: „*Dr. A. Breitenbacher je čistý historik–archivář, nedivím se mu tudíž, že nezná metody a vývoj metody um.[ělecko]–historické, která je tak rozdílná od metody archivní, [...]. Nedivím se mu také, že po zkušenostech s jeho spolupracovníkem dr. Dostálem – že pochybuje o um.[ěleckých] historických vůbec. Zkušenosti ty byly opravdu hrozné a p. dr. Breitenbacherovi se dostane satisfakce v příštích Pam.[átkách] archeologických, kde se doví také, že skuteční vědci našeho oboru nemají nic společného ani s proslulou organizací um.[ělecko]–historické práce tak, jak ji vytvořilo ministerstvo školství, pověřující závažnými úkoly lidi podobně neodpovědné, ani s p. drem Dostálem, kterého se odřekli již dávno. Pokud se mé teze týká, upozorňuji p. dra Breitenbachera na to, že již před více 50 lety existoval Giovanni Morelli (Ivan Lermolieff), kterýžto byl zakladatelem um.[ělecko]–historické metody, která bez jakékoliv písemného dokumentu, pouhým srovnáváním a vytyčováním určitých typických znaků dovede určití dobu vzniku, popřípadě i autora a školu kteréhokoliv obrazu a která rozeznává falzum od pravosti [...]. Jeho metodu rozvinula pak tzv. 'Vídeňská škola' (Wickhoff, Riegl, Dvořák) k takové dokonalosti, že dnes archivní doklad slouží pouze co potvrzení a korektiv výsledků našich, nikoliv co výhradní pramen. [...].“ V odpovědi Birnbaumové se Breitenbacher odvolává (A. Breitenbacher /cit. v pozn. 6/, nepag.) na argumenty uvedené v duplice Eugenu Dostálovi z roku 1929 (A. Breitenbacher /cit. v pozn. 14/) a uvádí další příklad, který podle jeho názoru dokládá vágnost uměleckohistorické metody: „*Dostál prohlásil, že odborník i při zběžném prohlédnutí arcib.[iskupské] obrazárny pozná, že v ní není Dürerova obraza – [...] odborník vídeňský, dr. Benesch, však poznal Dürera (obraz čís. 338) v arcib. galerii 'auf den ersten Blick' a určil ještě přesněji autora i dobu, prohlásiv za platné co Dostál zavrhl. Tentýž obraz redakce odborného časopisu u.[mělecko]h.[istorického] časopisu mnichovského Pantheon I, 1. seš., označila jako Hanse v. Kulmbach, kdežto berlínský autor doktor Winkler v soukromém rozhovoru se mnou prohlásil: 'Ganz bestimmt kein Kulmbach' A přece všichni čtyři odborníci použili u.[mělecko]h.[istorické] bádání! Kdyby tedy u.[mělecko]h.[istorické] bádání mělo ty vlastnosti, jež mu pí dr. B.–[irnbaumov]á přispisuje, nemohlo by vésti k současnému popírání i tvrzení téže věci.“**

20 J. Šebánek 1937 (cit. v pozn. 1), s. 425.

Uměleckohistorická korespondence Antonína Breitenbachera²¹Otto Benesch²²

- [1.] Dopis bez obálky – 1 list (hlavičkový papír s předtiskem: Staatliche Kunstsammlung Albertina Wien I. Augustinerbastei 6), strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Vídeň, 18. 3. 1932.

Pisatel se obrací na adresáta jménem Franze Martina Haberditzla, ředitele Rakouské galerie ve Vídni,²³ který pracuje na monografii o barokním malíři Franzi Antonu Maulbertschovi se žádostí o poskytnutí fotografií malířovy freskové výzdoby Lenního sálu zámku v Kroměříži. Současně prosí o zhotovení fotografie oltářního obrazu Nanebevzetí P. Marie v kroměřížském farním kostele, který je Maulbertschovi rovněž připisován.

- [2.] Dopis bez obálky – 1 list, autograf, psáno na jedné straně, datováno: Vídeň, 18. 4. 1934; Breitenbacherův přepis: Wien I. Albertina Augustinerbastei 6.

Pisatel oznamuje, že konečně obdržel katalog kroměřížské obrazárny, který si již delší dobu přál získat.²⁴ Současně se na adresáta obrací se žádostí o zaslání fotografie obrazu Lucase van Leyden Klanění králů (č. kat. 261) [7].²⁵

²¹ Ediční příprava uměleckohistorické korespondence, kterou obdržel Antonín Breitenbacher vychází z obecných zásad editorské a textologické praxe. Dopisy, které nepřinášejí podstatnější uměleckohistorické informace či jsou spíše svědectvím formálního společenského styku pisatele a adresáta, jsou publikovány pouze formou regestu. Při přepisu byla použita následující značení: < pro škrty pisatele dopisu, / / pro Breitenbacherovy vpisky, připsy a poznámky do originálního textu dopisu a [] pro doplňky editora (zkrácená nebo evidentně vynechaná slova, letopočty apod.). Slova a věty, která jsou v originálu podtržena, zvýrazňujeme v edici stejným způsobem.

²² MZA Brno, fond G 36, inv. č. 28. – Otto Benesch (29. 6. 1896 Ebenfurth – 16. 11. 1964 Vídeň), rakouský historik umění žijící po roce 1938 v USA, před 1938 působil ve Vídni jako muzejní pracovník (Kunsthistorisches Museum 1920–1923 a po 1923 Albertina) a expert na obrazy ve státní aukční síni Dorotheum ve Vídni (po 1929); srov. Peter Betthausen, in: *Metzler Kunsthistoriker Lexikon. Zweihundert Porträts deutschsprachigen Autoren aus vier Jahrhunderte*. Stuttgart–Weimar 1999, s. 23–25; Ulrike Wendland, *Biographisches Handbuch deutschsprachiger Kunsthistoriker in Exil. Leben und Werk der unter Nationalsozialismus verfolgten und vertriebenen Wissenschaftler*. München 1999, s. 32–39. Obrazy kroměřížské obrazárny se Benesch zabýval opakovaně; srov. Otto Benesch, Die fürsterzbischöfliche Gemäldegalerie in Kremsier. *Pantheon* I, 1928, s. 22–26 (přetištěno in: Eva Benesch /ed./, *Otto Benesch Collected Writings* III. New York 1972, s. 369–372); Otto Benesch, Ein neues Selbstbildnis Cranachs. *Pantheon* I, 1928, s. 142; Idem, Nochmals das Kremsierer Dürerbildnis. *Pantheon* XIII, 1934, s. 299–301 (přetištěno in: E. Benesch /op. cit. /, s. 243–244); Idem, in: *Mitteilungen der Gesellschaft für vervielfältigte Kunst* 1931, s. 17–18; Idem, Holbein and Others in Seventeenth Century Collection. (Letter to an Editor). *The Burlington Magazine* LXXXIV, 1944, s. 129–130; Idem, *Die deutsche Malerei. Von Dürer bis Holbein*. Genève 1966, s. 38. Srov. též pozn. 28.

²³ Franz Martin Haberditzl (1882–1944), rakouský historik umění a v letech 1915–1938 ředitel Rakouské státní galerie. Jeho monografie o Maulbertschovi byla z pozůstalosti vydána až v roce 1977: *Franz Anton Maulbertsch*. Zum Druck eingerichtet und mit Anmerkungen versehen von Getrude Aurenhammer. (Sonderheft der Mitteilungen der Österreichischen Galerie.) Wien 1977. Ke vzniku monografie srov. Magdalena Magnin–Haberditzl, Zur Persönlichkeit Franz Martin Haberditzl. *Ibidem*, s. XXVI–XXVIII.

²⁴ A. Breitenbacher – E. Dostál 1930; srov. též dopis Maximiliana Steifa č. 33.

²⁵ Obraz je dnes obecně považován za dílo Aertgena van Leyden, srov. Jarmila Vacková, in: M.

- [3.] Dopis bez obálky – 1 list (hlavičkový papír s předtiskem: Staatliche Kunstsammlung Albertina Wien I. Augustinerbastei 6), strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Vídeň, 22. 5. 1934.

Euer Hochwürden,

Der Photograph Příklad sandte mir in Ihrem Auftrage die Photographie des Gemäldes von Lukas van Leyden „Anbetung der Könige“. Ich bitte Euer Hochwürden meinen ergebensten Dank hierfür entgegennehmen zu wollen. Es ist ein sehr wichtiges Stück aus der spätesten Zeit der Meisters. Merkwürdigerweise nimmt Friedländer in seinem Buche über den Meister, das kürzlich erschien²⁶ gar nicht Stellung dazu, obwohl Ihr Katalog u.[nd] mein Aufsatz bereits vorlagen.²⁷

Wenn Euer Hochwürden in Sachen Ihrer Kupferstichsammlung oder der Galerie Auskünfte von mir benötigen, stehe ich mit Freuden stets zur Verfügung.²⁸

Genehmigen Euer Hochwürden den Ausdruck meiner verehrungsvollen Ergebenheit

22. V. 1934

D^rOtto Benesch

Alžběta Birnbaumová²⁹

- [4.] Dopis bez obálky – 1 list, autograf, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 22. 10. 1929; Breitenbacherův přípis: *Došlo 29./10.* [19]29

Slovutný pane doktore,

teprve nyní, po svém delším pobytu v cizině, doplňuji si četbu naší odborné literatury, kterou jsem po dva roky téměř zanedbala. A tu jsem při čtení II. dílu Vašich „Dějin“ zkonstatovala, že jsem se velmi mylila ve svém, byť jen hypotetickém identifikování Imstenraeda, jehož jeden dopis jsem našla v A.[rchivu] N.[árodním] M.[uzea]³⁰ – Příloha tohoto dopisu vysvětlí Vám věc podrobněji.

Togner 1998, s. 225–226, č. kat. 189. Vzhledem k nespornému vztahu k obrazu *Kázání v kostele* v Amsterdamu, Rijksmuseum, který byl dříve připisován rovněž Aertgenu van Leyden a dnes je určen jako dílo anonymního malíře s pomocným jménem *Meester van de Kerkprediking*, je však mnohem pravděpodobnější připsání tomuto anonymovi.

²⁶ Max J. Friedländer, *Die Altniederländische Malerei. X. Lucas van Leyden und andere holländische Meister seiner Zeit*. Berlin 1932.

²⁷ A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, č. kat. 261; O. Benesch (cit. v pozn. 22), s. 24.

²⁸ V lednu 1930 se Benesch, zřejmě na vyzvání arcibiskupa Leopolda Prečana, vyjádřil k obrazům z majetku olomouckého arcibiskupství; srov. Lubor Machytka, in: [Kat.] *Mistrovská díla starého umění v Olomouci*. Olomouc 1967, s. 44, 126; Idem, In margine barokního malířství na Moravě. *Umění XXXI*, 1983, s. 351.

²⁹ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 31. Rozsáhlá písemná pozůstalost Alžběty Birnbaumové (127 kartonů a 8 krabic) je uložena v Archivu Akademie věd České republiky; v současné době je však neuspořádaná a proto nebylo možno zjistit, zda obsahuje také dopisy Antonína Breitenbachera. – Alžběta Birnbaumová (16. 3. 1898 Volyně – 18. 11. 1967 Praha), historička umění zabývající se uměleckohistorickou topografií a zahradní architekturou; srov. Jiřina Hofejší, in: A. Horová (cit. v pozn. 1), s. 72.

³⁰ Alžběta Birnbaumová, Archivní materiál k dějinám výstavby a zařízení zámku Troja u Prahy. *Památky archeologické XXXV*, 1926/1927, s. 620–621, příloha IV.

Myslím, že ráčíte mít interest o vše, co s Imstenraedem souvisí, a proto dovoluji si zaslati Vám oklepek svého dementi. Nevím totiž kdy P.[amátky] A.[archeologické] vyjdou, a nedoufám nikterak že brzo.³¹

Ráčte přijmouti projev mojí hluboké úcty

Dr Birnbaumová

V Praze, dne 22. X. 1929

[4a.] Příloha dopisu: 1 list, strojopis s rukopisnými opravami a doplňky, psáno na dvou stranách; Breitenbacherův přepis: *Došlo 29./ 10. [19]29 / Dr. A. Bi.[rnbaumová].*

V Pam.[átkách] archeologických XXXV. str. 62, publikuji dopis francouzsky psaný a podepsaný Fr. Imstenraed (uložený v Ar.[chivu] N.[árodného] M.[uzea]) a vyslovuji domněnku, že pisatel jeho byl asi malířem.³² K domněnce té svedl mně nejen obsah dopisu, ale i to, že jsem v Thieme–Beckerovi (díl XVIII, str. 579, 583) našla pod heslem Immenraet, s variací Immstraet, rodinu antverpských rytců–kreslířů z II. pol.[oviny] 17. věku. (Dopis mnou publikovaný je z 12. XII. 1690.)*

Současně s vyjitím P. A. XXXV vyšel i II. díl Breitenbacherových „dějin obrazárny v Kroměříži“, který je de facto vyličením sporu, jež nastal po ne zcela korektně provedeném prodeji cenné sbírky obrazů, tak zv. kabinetu Imstenraedova, mezi majitelem téhož Imstenraedem a kupcem biskupem Karlem z Lichtensteina. Publikování tohoto materiálu dává ovšem dopisu mnou v P. A. I. c. uveřejněnému, jiný reliéf a tudíž je nutný i jiný výklad. Že jsem si nepovšimla a neuvedla ve vztah mého Imstenraeda s Breitenbacherem, který již v prvním dílu své knihy o jeho sbírce obrazů mluví, ač jsem tuto četla a dokonce o ní i referovala (viz „Rivista Italiana di Praga“ I., str. 199³³) je vysvětlitelné tím, že tehdy uváděl Breitenbacher především jméno ve formě Imsterad, dále že mluvil o baronu Bernardovi von Imsterad a jen v letmé zmínce jmenuje na str. 40 také Františka Imsterad, bratra prvého. Mluví o nich jako o majitelích neobyčejně cenné sbírky obrazů a [o] lidech vysokého sociálního postavení, s čímž ovšem obsah dopisu mnou uveřejněného nikterak nesouhlasí.

Teprve při čtení II. dílu knihy Breitenbacherovy poznala jsem svůj omyl – omyl příliš horlivého předpokládání – a velmi ráda ho tímto uvádím na pravou míru. V nové souvislosti, jaká vzniká nyní po důkladném vyčerpání archivního materiálu Breitenbacherem, jeví se ovšem můj dopis ve smyslu zcela jiném. Nebudeme ho považovati dále ani za majetek Godynův, ani za dopis malíře malíři, ani konečně nebudeme ztotožňovati pisatele s rodinou Immstraetů antverpských. Naopak, jestliže Breitenbacher o. c. díl II., str. 14 vyslovuje domněnku, že Imstraetové [sic] neshírali obrazy z pouhé záliby, ale spíše za „záměry obchodními“, pak dopis tento domněnku tu potvrzuje v plném rozsahu. Je to právě František z obou bratří, který jeví se nyní i Br.[eitenbacher]–ovi jako osoba důležitější a také k celé charakteristice jeho osoby jak ji podává Breitenbacher velmi přesně přiléhá mnou publikovaný dopis. I to, že výchova jeho a touhy i cíle, byť ne umělecky

³¹ Alžběta Birnbaumová, K otázce Fr. d'Imstenraeda sběratele. *Časopis společnosti přátel starožitností československých v Praze* XXXVII, 1929, s. 204. Srov. též Lubomír Slaviček, Paralipomena k dějinám berkovské a nostické sbírky. (Materiály k českému baroknímu sběratelství II.) *Umění* XLIII, 1995, s. 465, pozn. 21.

³² A. Birnbaumová (cit. v pozn. 31).

³³ Alžběta Birnbaumová, *Rassegna d'arte italiana negli scritti céchi del dopoguerra. Rivista italiana di Praga* I, 1927, s. 199–200.

produktivní, ale kulturní a sběratelské tihly k Francii, i to že jednáni jeho bývalo dosti příkré.

Vykládáme-li tedy nyní obsah dopisu Imstenraedova na základě objevů Breitenbacherových, je zcela jasný obsahem a důležitější ovšem pro vývoje jeho, než moje. Pokládám dále za pravděpodobné, <že nepatřil> že nebyl adresován hr.[aběti] V. V. ze Sternberka, v jehož korespondenci je uložen. Bylo by zajímavé zjistiti, jak se tam dostal. Existovalo snad obchodní spojení také mezi ním a hr.[abětem] Šternberkem <?>, jehož korespondenci vyřizovali správci.

Dr. A. Birnbaumová

*Materiál k tomuto článku sbírala jsem v r. 1923–25 a rukopis odevzdala 1926.

Edmund Wilhelm Braun³⁴

[5.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Opava, 19. 6. 1936; v textu Breitenbacherovy připsy.

Troppau, 19. 6. [19]36

Euer Hochwürden!

Hochverehrter Herr Prälat! [No tak, prý nic!]

Die grosse Liebenswürdigkeit, mit der Sie jederzeit meine Anfragen beantwortet haben, giebt mir den Mut zu einer neuerlichen Bitte. Ich habe einige Bände der staatlichen Kunsttopographie übernommen und mache zunächst allgemeine kunstgeschichtliche Studien über die Kirchen unserer Gegenden.³⁵ Da wollte ich zunächst fragen, ob in Ihren Archiv Archivalien und Pläne, resp.[ektive] Zeichnungen zur Baugeschichte von Kirche u.[nd] Schloss zu Dorftesch [Dešíné¹] (uraltet Olmützer Lehensgut) vorhanden sind. Dasselbe gilt für die Kirchen zu Fulnek,^[1] Bautsch^[1] und Sternberg.^[1] Haben Euer Hochwürden unterdessen zufällig etwa den Maler der Evangelistenfresken (ca. 1760) in der Wallfahrtskirche zu Schwarzwasser gefunden?^[12]

Wenn Ihre Gütige Antwort, für die Jetzt schon höflichst danke, positiv ausfällt, dann bitte ich ergebenst um die Freundlichkeit die Akten u.[nd] Pläne gelegentlich in Kremsier durchsehen zu dürfen.

*Mit der grössten Verehrung Euer
Hochwürden ganz ergebener*

Dr. E. W. Braun

Troppau, Gilschwitzer Gürtel 18.

[¹²] Nebylo v ol.[omoucké] diecézi!

¹ Manská reg[istratur]a: 15. Dorftesch

³⁴ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 40. – Edmund Wilhelm Braun (23. 1. 1870 Epfenbach – 23. 9. 1957 Norimberk), historik umění a muzejní pracovník, mj. dlouholetý ředitel Slezského zemského muzea v Opavě (1897–1935, 1942–1945); srov. Günther Schiedlausky, in: *Kunstchronik* 11, 1958, s. 79–82; Jindřich Vybíral, in: A. Horová (cit. v pozn. 1), s. 85–86. Velmi oprávněně lze předpokládat, že pracovní kontakty mezi Braunem a Breitenbacherem byly mnohem četnější, než o nich svědčí dochovaná korespondence; viz též A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 216 (zde zmíněna korespondence v souvislosti s identifikací malíře Wehrleho či Wöhrleho).

³⁵ E. W. Braun připravoval soupis památek v německých oblastech severní Moravy.

²⁾ *farní a klášterní [erní] materiál*

³⁾ *Reg[istratur]a: Ol.[omoucká] F.4. f. 5+8+9 a farní Budišov.*

⁴⁾ *Monastica Sternberg.]*

[6.] Dopisnice, adresa: *Sr. Hochwürden / Prälaten Dr. Breitenbacher / Kroměříž / (Kremsier) / Fürsterzbisch.[öfliches] Archiv / Erzb.[ischöfliche] Residenz* – autograf; nedatováno (poštovní razítko: Opava / Troppau, 27. VI. 1936).

Pisatel se na adresáta obrací s dotazem, zda sochy v sale tereně a 44 polopostav v kolonádě Květné zahrady, jejichž autorem má být sochař Michael Mandík,³⁶ jsou archivně doloženy účty nebo smlouvou.

ing. Václav Butta³⁷

[7.] Dopis bez obálky – 1 list (hlavičkový papír s předtiskem: Ing V. Butta chef firmy „Inženýři Butta a Götzl“ Praha I.–1015), strojepis, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 8. 3. 1932.

V Praze, dne 8. března 1932

Velevážený pane doktore!

Děkuji Vám za Váš ct.[ěný] lístek ze dne 4. t. m. a za Vaši laskavou ochotu, kterou Jste projevil dáti mně v dohledné době seznam obrazů, jako dodatek k Vašemu katalogu.

S profesorem Matějčkem³⁸ jsem mluvil a vyřídil mu Vaše pozvání, kterého použije na jaře a děkuje Vám za ně. Mám Vám vyříditi rovněž od něho uctivé poručení.

Nyní obracím se na Vás, velevážený pane doktore, s prosbou. U Vás v galerii jest obraz, přiřknutý Gabronovi, [čís. 120]³⁹ mistru, který jest velmi vzácný a od něhož mám jedno z hlavních děl⁴⁰ dle fotografie, kterou si Vám dovoluji současnou poštou zaslati. Poněvadž však Váš obraz jeví v technice některé zajímavé podrobnosti a já se domnívám, že jest podoben mistru jinému, což doufám zjistiti, prosím, abyste mně laskavě v pádu–li nemáte fotografii, dal zhotoviti od tamnějšího fotografa na moje útraty jeden otisk.

³⁶ K tvorbě Michaela Mandíka pro Kroměříž, která je skutečně archivně doložena, srov. Miloš Stehlík, in: Ivo Krsek – Zdeněk Kudělka – Miloš Stehlík – Josef Válka, *Umění baroka na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1996, s. 333–337, č. kat. 94, 95.

³⁷ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 48. – Ing. Václav Butta (26. 11. 1888 – 25. 10. 1968 Praha) patřil mezi 1918–1938 k předním sběratelům umění, starého i moderního; srov. Dana Stehlíková (ed.), [Kat.] *Kabiny umění a kuriosit. Pět století sběratelství uměleckého řemesla*. Praha 1995, s. 102; Naďa Řeháková (ed.), [Kat.] *Osudová zalíbení. Sběratelé moderního umění I. 1900–1996*. Praha 1996, nepag.

³⁸ Antonín Matějček (1889–1950), historik umění, profesor dějin umění na Karlově univerzitě v Praze, byl blízkým přítelům ing. Butty a také rádcem při jeho sběratelské činnosti.

³⁹ A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, č. kat. 120; srov. též Antonín Jirka, in: M. Togner 1998, s. 170, č. kat. 131.

⁴⁰ Dnes Národní galerie v Praze, inv. č. O 17160; srov. Kurt Zoege von Manteuffel, in: Ulrich Thieme – Felix Becker, *Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler von der Antike bis zur Gegenwart XIII*. Leipzig 1920, s. 22; Lubomír Slaviček, [Kat.] *The National Gallery in Prague. Flemish Painting of the 17th and 18th Centuries. Illustrated Summary Catalogue*. Praha 2000, s. 152, č. kat. 135.

*Děkuji Vám, velevážený pane doktore, předem za Vaši laskavost a poroučím se Vám co Vám
v hluboké úctě oddaný*

Butta

*Slovutný pán
pan Msgre Dr. A. Breitenbacher,
ředitel arcibiskupského archivu,
Kroměříž.*

[8.] Pohlednice (foto Barrandova), adresa: *Slovutný Pán / Msgr Dr A. Breitenbacher / arcibiskupský archivář / Karlovy Vary / Tannhäuser* – autograf; datováno: 14. 6. 1933 (poštovní razítko: Praha, 19. VI. 1933).

Pisatel reaguje na lístek adresáta a sděluje, že nemůže již změnit dispozice (patrně v souvislosti se svou cestou v doprovodu přátel do Kroměříže) a lituje, že se proto s adresátem neseťká. Pohlednici spolupodepsali též historikové umění Antonín Matějček, Josef Cibulka a František Žákavec (ten připojil vzkaz: „na shledanou ve Varech“), historikové Josef Šusta, Josef Pekař a Stanislav Souček, architekt Josef Gočár, generál Fischer; jeden z podpisů je nečitelný.

Adolph Donath⁴¹

[9.] Dopis bez obálky – 1 list, autograf, psáno na dvou stranách, datováno: Praha–Bubeneč, 30. 12. 1936.

*Praha–Bubeneč, 30. 12. [19]36
Ovenecká 39*

*Hochwürdigster, hochverehrter
Herr Dr. Breitenbacher!*

Ich bin Ihnen für von so lieben Wünsche zu meinem „60.“ vom Herzen dankbar: Sie haben mir wirklich eine grosse Freude bereitet! Und mit meinem Dank verbinde ich meine aufrichtigen Wünsche für Sie, hochverehrter Herr Doktor: das Jahr 1937 bringe Ihnen alles das, was Sie selber sich wünschen! Prosit!

Mein 60. hat im ganzen Ausland eine „Anklang“ gefunden. Die ersten Museumsdirektoren und Kunstfreunde von Holland sandten mir sogar ein schönes Ehrengeschenk.⁴²

Ich bin, als „schwere“ Rekonvaleszent, zwar immer noch in ärztlicher Behandlung, aber ich hoffe doch, so mobil zu werden, daß ich in diesem Jahre eine kleine Reise nach unserm geliebten Kroměříž werde wagen können.⁴³ Und daß ich Ihnen dabei, hochverehrter Herr Dr. Breitenbacher, meinen Bezug machen werde, ist selbstverständlich.

⁴¹ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 74. – Adolph Donath (9. 12. 1876 Kroměříž – 27. 12. 1937 Praha), spisovatel a básník, výtvarný publicista se zaměřením na znalectví a sběratelství, který působil v Berlíně (1905–1933) a v Praze (1933–1937); srov. Josef Svátek, *Adolf Donath*. (Kdo byl kdo na Kroměřížsku, sv. 9). Kroměříž 1990.

⁴² Srov. Adolph Donath – 60 Jahre. *Prager Börsen–Courier* 12, 1936, Nr. 12, 10. 12., s. 11.

⁴³ Ve své výtvarné publicistice se Donath opakovaně zabýval dílem svého přítele z mládí Maxe Švabinského a příležitostně psal také o výtvarných památkách Kroměříže a Kroměřížska; viz

*Für heute nochmahl: meine herzlichsten Wünsche für 1937!
Er grüßt Sie
in aufrichtigen Verehrung
Ihr Ihnen herzlich ergebenster*

Adolph Donath

Eugen Dostál⁴⁴

[10.] Dopis bez obálky – 1 list (dopisní papír s předtiskem: Dr. Eugen Dostál, Brno, Zelný trh číslo 8), autograf, psáno na dvou stranách, nedatováno [asi 1922].

Pisatel reaguje na dopis, který nalezl po návratu z anglické cesty⁴⁵ a oznamuje termín svého příjezdu do Kroměříže, aby zde započal s prací.⁴⁶ Současně sděluje, že adresáta po příjezdu navštíví.

[11.] Dopis bez obálky – 3 listy, autograf, psáno na třech stranách, datováno: Brno, 23. 10. 1925.

Brno 23./X. 1925

Vážený pane rado,

Vaše psaní mně velmi překvapilo a prominete mi, když prohlásím, že musím odmítnouti výtky, které jste mně, snad pod silným dojmem vlastních nesprávných představ, učinil.

I.) Doprovázel jsem prof. Dra Součka⁴⁷ k řediteli gymnasia, kde objednával Dr. Souček obědy, a současně s Drem Součkem jsem přišel zcela otevřeně (ne skrytě jak se domníváte) jistě do první místnosti knihovny, když Jste právě vypravoval o vzniku knihovny. Při vstupu jsem se současně s prof. Drem Součkem Vám velmi zřetelně uklonil, Vy

např. Die Galerie im Schloß Kremsier. *Prager Tagblatt* 59, 1934, Nr. 51, 2. 3., s. 6 a Figdor und sein „Dürer“. Der Rest der berühmten Wiener Sammlung in den Berliner Museen. *Prager Tagblatt* 61, 1936, Nr. 219, 19. 9., s. 7, obr., kde mj. věnoval pozornost obrazu připisovanému Dürerovi nebo jeho okruhu, který byl do Figdorovy sbírky ve Vídni získán z majetku hraběte Podstatského na zámku Litenčice u Kroměříže. Sledoval rovněž činnost Antonína Breitenbachera; srov. zejména Adolph Donath, Vrchlický–Denkmal. Erinnerungen an den großen Dichter und Künstlermenschen. *Die Internationale Kunstwelt* 3, 1936, s. 50; A. Donath (cit. v pozn. 1), s. 168.

⁴⁴ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 76. – Eugen Dostál (23. 12. 1889 Příbor – 27. 1. 1943 Brno), zemský konzervátor a vysokoškolský učitel dějin umění na Masarykově univerzitě v Brně; srov. Jarmila Vacková, Historik umění Eugen Dostál. Člen zakladatelské generace moderního dějepisu umění. *Estetika* XX, 1983, s. 103–120; Bohumil Samek, Historik umění Eugen Dostál. Problém vědy a popularizace badatelských výsledků. *51. Bulletin Moravské galerie* 1995, s. 148–150; Jarmila Vacková, Eugen Dostál – zakladatel moderního českého dějepisu umění. *Ibidem*, s. 151–153; Jiří Kroupa, Brněnský dějepis umění meziválečné doby. *Ibidem*, s. 155–157; A. Jirka (cit. v pozn. 15), s. 153; Jiří Kroupa, Sedmdesát let dějin umění v Brně. In: Jiří Kroupa – Lubomír Slavíček (ed.), *Almanach Sedmdesát let Semináře dějin umění Masarykovy univerzity v Brně 1927–1977*. Brno 1997, s. 8–10.

⁴⁵ Nejspíše anglická cesta podniknutá za podpory Ministerstva školství a národní osvěty 1922 v souvislosti s přípravou monografie *Václav Hollar*. Praha (Jan Štenc) 1924.

⁴⁶ Srov. A. Breitenbacher 1925, s. 138–140.

⁴⁷ PhDr. Stanislav Souček (1870–1935), profesor starší české literatury na Masarykově univerzitě v Brně.

jste nám odpověděl rovněž úklonem hlavy a tu jsem musel mít za to, že Jste mne poznal. Po dobu Vaší přednášky stál jsem pořád vedle prof. Dra Beera⁴⁸ a sledoval jsem velmi pozorně Vaším výkladům. Když Jste se uklonil v druhé místnosti, nevztahoval jsem napřed pozdrav na sebe, protože jsme se uvítali již [v] první místnosti a proto se Vám snad zdálo, že jsem se chladně uklonil.

2.) Že jsem Vás nevyhledal má svou příčinu v tom, že jsem nevěděl bude-li Vám to milé. Vy jste mně věnoval ve svém díle o kroměřížské galerii několik slov,⁴⁹ která na příklad měla za následek článek v nějakém místním plátku kroměřížském, myslím, že v „Pozorovateli“, od autora, který se statečně nepodepsal, v kterém jsem byl napaden již zcela neomaleným způsobem.⁵⁰ Jsem dalek toho přičísti Vám nějakou vinu na tomto článku, myslím. Však, že by nebyl býval možný kdyby pisatel nevěděl, že jste v takovém poměru ke mně, který mu dovoľoval tento přímý útok na mne. Ostatně dlouho před vyjitím Vaší práce vypravoval p.[an] senátor Valoušek⁵¹ známému, že máte se mnou nějaké spory, v době kdy o domnělých sporech nemohlo býti ani řeči. Já jsem pana senátora neinformoval, protože ho neznám. Za takových okolností nemohl jsem se hlásiti sám k Vám, musel jsem čekat na Vaši výzvu, protože já jsem byl vždy velmi dalek toho, spojovati vědecké spory s osobními útoky.

3.) Když už jsme u Vašeho díla, které ostatně chci podrobiti v nejbližší době věcné kritice,⁵² tedy poukazuji jen na poznámku ad str. 141.⁵³ Je napsána způsobem, který

⁴⁸ PhDr. Antonín Beer (1881–1950), profesor germanistiky na Masarykově univerzitě v Brně, redaktor časopisu *Naše věda*.

⁴⁹ A. Breitenbacher 1925, s. 138–141. – K vyhocení vztahu Breitenbachera k Dostálovi nepochybně přispělo nejen zveřejnění Dostálovy studie o vybraných obrazech kroměřížské obrazárny (cit. v pozn. 14), ale již předtím zprávy denního tisku informující o Dostálově „objevu“ Tizianova obrazu; srov. ek. Tizianův obraz v kroměřížské galerii. *Lidové noviny* 32, 1924, č. 434, 29. 8., s. 7 (přetištěno též in: *Prager Presse* 4, 1924, Nr. 239, 29. 8., s. 6: Wertvolle Funde in der erzbischöflichen Galerie in Kroměříž. Das Bild „Apollo Marseus [sic]“ als echter Tizian festgestellt). Zprávy o nálezu se objevily také v dalším denním tisku, viz např. *Lidové listy* 2. 9. 1924: K objevu v obrazové galerii kroměřížské a *Hlas lidu* 2. 9. 1924: Vzácný objev v obrazárně v arcibiskupském paláci.

⁵⁰ Článek se prozatím nepodařilo nalézt.

⁵¹ František Valoušek (1863–1932), probošt kolegiální kapituly u sv. Mořice v Kroměříži, pa-pežský protonotář a od 1925 senátor Národního shromáždění.

⁵² Eugen Dostál, Antonín Breitenbacher: Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži I., II. Kroměříž 1925, 1927 [rec.]. *Časopis Matice moravské* 51, 1927, s. 347–356. – Dostálova recenze vyvolala bouřlivou polemiku mezi oběma historiky; srov. A. Breitenbacher (cit. v pozn. 14), s. 224–290; Eugen Dostál, Odpověď dr. Antonínu Breitenbacherovi. *Časopis Matice moravské* 53, 1929, s. 564–569; Antonín Breitenbacher, in: A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 35, 185–189; A. Breitenbacher (cit. v pozn. 16), s. 1–15. – K polemice Breitenbacher – Dostál srov. dále J. Vacková 1983 (cit. v pozn. 44), s. 110–111; A. Jirka (cit. v pozn. 15), s. 153. Z dalších ohlasů na Breitenbacherovu práci srov. mj. Anonym [?Pavel Vychodil], in: *Hlídky* XLII, 1925, s. 416–417; Jaromír Pečírka, Die erzbischöfliche Galerie in Kremsier. *Prager Presse* 5, 1925, Nr. 207, 3. 7., s. 6; Jelínek, in: *Našinec* 4. 12. 1925; Bohuš Vybíral, Dr. Antonín Breitenbacher: Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. Archivní studie. Kroměříž 1925 [...]. [rec.]. *Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* XXXVII, 1926, s. 133–135; Josef Dostál, Antonín Breitenbacher: Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. Archivní studie [rec.]. *Český časopis historický* XXXII, 1926, s. 166–168; red., in: *Památky archeologické* XXXIV, 1924–1925 (1925), s. 578; Josef Dostál, Antonín Breitenbacher, Dějiny arcibiskupské obrazárny v Kroměříži. Archivní studie. II. část. *Český časopis historický* XXXIII, 1927, s. 620–622; A. Birbaumová (cit. v pozn. 33), s. 199–200; E. Dostál (cit. v pozn. 52), s. 347–356; Anonym [?Pavel Vychodil], in: *Hlídky* XLIV, 1927, s. 199; Jaromír Pečírka, Die erzbischöfliche Galerie in Kremsier. *Prager Presse* 8, 1928, Nr. 25, 25. 1., s. 7.

nenechává dobře rozeznati hranice mezi vědeckou diskusí a osobním útokem. Kdybych chtěl ve svém článku obírat se těmito věcmi, bylo by mně za lehko, dokázati Vám na základě Vašeho dopisu ze dne 18./X. [19]23,⁵⁴ že se velmi mylíte, nechám však tyto věci, které mají osobní příchuť, úmyslně stranou. Teď snad pochopíte, vážený pane rado, že jsem se při své poslední návštěvě nemohl chovat jinak, nechtěl jsem-li riskovati, že u Vás narazím. Nikdy mně nenapadlo, chtítí Vás se tím nějak dotknouti, naopak chtěl jsem se zaříditi úplně podle Vašeho přání.

Pak, pane rado, nemyslíte, že bylo urážející Vaše přání, vyslovené rovněž ve Vašem přípisu ze dne 18./X. [19]23, že si máme předávati poznatky našich bádání „z ruky do ruky“, protože já bych jinak použil Vašich výsledků a Vy ne!⁵⁵ Nemyslíte, že v tomto dopise, který mne hned zarazil, je tolik trpké nedůvěry k mé vědecké poctivosti (v roku 1923!!), že musela by se dotknouti člověka s hroší kůží? Přemýšlejte tedy o tom, kdo vlastně v té věci začal s palbou z hrubých kusů, a myslím, že spravedlivě usoudíte, že vina neleží tak na mé straně, jak jste se domníval.

Zůstávám v hluboké úctě

Váš oddaný

E. Dostál

[12.] Dopis bez obálky – 1 list, autograf, psáno na jedné straně, datováno: Brno, 21. 11. 1925; Breitenbacherův přípis a další poznámky v textu.

Brno 21./XI. 1925

Velevážený pane rado!

Potvrzuji Vám příjem Vašeho dopisu ze dne 20./XI. 1925.⁵⁶ Budte ubezpečen, že budu jednati úplně v mezích zákona, zvláště nepomyšlím na to, otisknouti některé seznamy⁵⁷ neboť kromě seznamů uveřejněných poprvé Lechnerem,⁵⁸ nemají další seznamy valné ceny. [?Pro Kunsthist[istorika], ale pro historika ano!]

Co do opravy, kterou jste mě navrhl, přenechávám všechno Vám, myslím také, že bude líp, když sám opravíte na vhodném místě tuto nepatrnou maličkost. Protože kritika pro nával látky byla odložena na příští ročník,⁵⁹ bude k tomu dosti času, takže můžete jednati, jak Vám bude libo.

⁵³ A. Breitenbacher 1925, s. 141.

⁵⁴ V Dostálově písemné pozůstalosti uložené v Archivu Akademie věd České republiky se tento Breitenbacherův dopis nedochoval; stejně tak se zde nenachází žádný doklad korespondenčního styku mezi Breitenbacherem a Dostálem.

⁵⁵ K tomu srov. A. Breitenbacher 1927, s. 122.

⁵⁶ Viz pozn. 54.

⁵⁷ Viz E. Dostál (cit. v pozn. 14). K dalším ohlasům na Dostálovu studii srov. [ref.] in: *Památky archeologické* XXXIV, 1924–1925 (1925), s. 578; J. Kl. [= Josef Klik], in: *Český časopis historický* XXXI, 1926, s. 203; *Lidové noviny* 32, 1924, č. 617, 10. 12., s. 9. – Pokračování této studie zůstalo v rukopise a je dnes uloženo v Archivu AV ČR, fond Eugen Dostál, sign. IIa, č. 44 (pasáž o obraze Franse Florise *Švatá rodina* byla otištěna in: *51. Bulletinu Moravské galerie* 1995, s. 157). K pokračování Dostálové studie srov. J. Vacková 1983 (cit. v pozn. 44), s. 109; A. Jirka (cit. v pozn. 15), s. 153.

⁵⁸ Karl Lechner, Die Gemälde-Sammlung des Cardinal's Graf Karl von Liechtenstein zu Olmütz und Kremsier im Jahre 1691. *Mitteilungen der K. K. Central Commission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst und Historischen Denkmale* N. F. 14, 1888, s. 184–191.

⁵⁹ Dostálova recenze (cit. v pozn. 52) vyšla až v roce 1927 a obsáhla oba díly Breitenbacherových dějin obrazárny v Kroměříži; viz pozn. 53.

Originál katalogu Vám zašlu, jakmile asi v 2 týdnech ho ukončím,⁶⁰ a prosím Vás, abyste pak učinil své další návrhy.

S projevem dokonalé úcty

Váš zcela oddaný

Dostál

[Již dávno routa v odkvětě a milý dosud ve světě.⁶¹ 22./4. [19]26.]

Otto Hellmut Förster⁶²

[13.] Dopis bez obálky – 2 listy, autograf, psáno na třech stranách, datováno: Kolín nad Rýnem – Klettenberg, 15. 12. 1929.⁶³

Siebengebirgsallee 169 Köln=Klettenberg, 15. 12. [19]29

Sehr verehrter Herr Monsignore,

bitte denken Sie nicht zu unfreundlich von mir, daß ich Ihre Anfrage so lange ohne Antwort liess: erst von wenigen Tagen habe ich von einem Sachverständigen für vlämische Sprache u.[nd] Literatur, Herrn Priv. Doz. Dr. Menne⁶⁴ in Köln–Rath, Heimdallstr.[aße] 10, an den ich mich wegen der Ausdrücke wie Buman gewandt hatte u.[nd] der seinerseits Nachforschungen angestellt hat, Antwort bekommen.⁶⁵

⁶⁰ K tomu srov. A. Breitenbacher 1927, s. 122, kde je také citován úryvek z tohoto Dostálova dopisu. K nedodržení tohoto termínu se ostatně vztahuje pozdější Breitenbacherův příspěvek z dubna 1926 s citací Erbenova verše (viz pozn. 61). Podle informace Antonína Breitenbachera, in: A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 35 odevzdal Dostál rukopis katalogu 21. 2. 1928 a text úvodní studie až 21. 11. 1928.

⁶¹ Přesný citát Erbenovy *Svatební košile* zní: „*již moje routa v odkvětě / a milý ještě ve světě*“.

⁶² MZA Brno, fond G 36, inv. č. 104. Ve Försterově pozůstalosti, která je uložena v Historisches Archiv der Stadt Köln, HASTK Best. 1232, se podle sdělení Eberharda Illnera (dopis z 20. 4. 2000) žádné Breitenbacherovy dopisy nenacházejí. – Otto Hellmut Förster (13. 11. 1894 Norimberk – 27. 4. 1975 Kolín nad Rýnem), historik umění a znalec, specializovaný na středověké malířství, zejména kolínského školy, vysokoškolský učitel a dlouholetý pracovník Wallraf–Richartz–Museum v Kolíně nad Rýnem (1922–1960; 1933–1945 a 1957–1960 jeho ředitel); srov. Horst–Johannes Tümmers – Horst Vey, Otto H. Förster 1894–1975. *Wallraf–Richartz–Jahrbuch. Westdeutsches Jahrbuch für Kunstgeschichte* XXXVIII, 1976, s. 7–16.

⁶³ Část tohoto dopisu zveřejnil již Antonín Breitenbacher, in: A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 229–230. Význam nápisu s odvoláním na vyjádření dr. Karla Menneho z Kolína nad Rýnem publikoval též Otto H. Förster, který obraz autorsky zařadil ke směru Joachima Beuckelaera, srov. Otto H. Förster, Die Gemäldegalerie des Franz von Imstenraedt, nach dem Verzeichniss von 1673. *Jahrbuch des Kölnischen Geschichtsvereins* E. V. 12, 1930, s. 219.

⁶⁴ Literární historik Karl Menne byl mj. autorem prací *Der Einfluss der deutschen Literatur auf die niederländische des XVIII. und XIX. Jahrhunderts*. Weimar 1898 a editor *Deutsche und niederländische Handschriften*. Köln 1931.

⁶⁵ K obrazu *Dva blázni* [obr. 8] srov. Jarmila Vacková, *Nizozemské malířství 15.–16. století. Československé sbírky*. Praha 1989, s. 84–85 (Pieter Huys?); Antonín Jirka, *Zwei Narren von Hans Hoffmann. Umění* XLI, 1993, s. 296–298 (zde je vysvětlena ikonografie obrazu mnohem přesvědčivěji než u Förstera). O obraz a jeho ikonografii se ve stejné době zajímal rovněž brněnský historik umění Maximilian Steif; srov. jeho dopis E. W. Braunovi ze září 1933 (Opava, Slezské zemské muzeum – uměleckohistorické pracoviště, Braunův archiv, inv. č. 80.1/41.880).

Das Zeichnen erinnerte mich gleich an das Planetenzeichnen , welches „Mars“ bedeutet. Nur wussten weder ich selbst noch andere Herren, an die ich mich gewendet habe, sich darauf einen Vers zu machen. Jetzt deutet Herr Dr. Menne es so: wenn der „Mars“ (= Krieg) sich so „verkehren“ will, d. h. aufhören will, dann muss ich (= ein Soldat) von Buman (= Bauer, Ackerbürger, Dörfler) spinnen lernen – mit anderen Worten, zu friedlicher Arbeit, die ich verlernt habe, zurückkehren. Freilich warum „Doktor“? Dr. Menne meint, vielleicht sei der Bauer mit einem heilenden Arzt für die Kriegswunden verglichen; dort könnte man es auch anders scherzhaft auffassen, gewissermassen das Spinnen als eine Wissenschaft, die man auf der hohen Schule beim gelehrten „Doktor“ Buman erlernt.

Man könnte in diesem Fall denken, dass der durch Minervas Eule charakterisierte „gelehrte“ Mann eben der Buman wäre; kann man die Hahnenfedern bei den andern als soldatischen Schmuck auffassen? Was die Katze soll, was das blaue Tuch bedeutet, bleibt freilich ebenfalls unerklärt.

Herr Prof. Winkler, den Sie ja kennen,⁶⁶ teilt mir mit, es existiere eine reichhaltige Literatur über vlämische Sprichwörter, aus der man vielleicht etwas entnehmen könne; als Kenner deselben nennt er Herrn Dr. W. Fränger⁶⁷ (soviel ich weiss in Heidelberg), der ein lesenwertes Buch darüber geschrieben habe,⁶⁸ sowie Herrn Dr. Ludwig Burchard,⁶⁹ Berlin–Westend, Württenberger Allee 28. Vielleicht setzen Sie noch mit diesen Herren in Verbindung? Ein vlämischer Folklorist wäre wohl der geeignetste Stelle; leider weiss ich von keinem. Vielleicht finden Sie in der „Minerva“⁷⁰ einen Herrn an der Universität Gent, der sich mit dergleichen Sachen beschäftigt.

Ich würde mich sehr freuen, wenn Ihnen diese leider nur allzu unbestimmten Hinweise etwas nutzen könnten, und stehe Ihnen für etwaige weitere Fragen in diese oder jede andern Angelegenheit mit den grössten Vergnügen jederzeit zur Verfügung.

Sie erkundigen sich gütigst nach meinem Befinden u.[nd] dem Verlauf meiner Reise in Böhmen: ich danke Ihnen ergebenst u.[nd] kann berichten, dass diese Reise mich sehr befriedigt u.[nd] über mein derzeitigen Haupt-Interessegebiet, die Malerei des 14. und frühen 15. J[ahr]h[unde]rts,⁷¹ mir wertvolle Aufschlüsse gebracht hat. Auch geht es mir

⁶⁶ Friedrich Winkler (1898–1965), německý historik umění specializovaný zejména na nizozemské umění 15. a 16. století, navštívil Kroměříž nejméně jednou. V roce 1928 si prohlédl arcibiskupskou obrazárnu a vyjádřil svůj názor na autorské určení některých obrazů; srov. Antonín Breitenbacher, in: A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 230–231 (zde přetištěn podstatný úryvek z jeho expertízy k obrazu *Tři Marie u Kristova hrobu*, který Winkler připsal Luca Giordanovi). K Breitenbacherovým kontaktům s Winklerem viz též Antonín Breitenbacher, in: A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 230–231 a A. Breitenbacher 1931 (cit. v pozn. 6), nepag.

⁶⁷ Wilhelm Fränger (1891–1962), německý historik umění a etnograf, který studoval a posléze působil v Heidelbergu a v Mannheimu; po 2. světové válce žil v NDR.

⁶⁸ Wilhelm Fränger, *Der Bauern-Bruegel und das deutsche Sprichwort*. Erlenbach–Zürich 1923.

⁶⁹ Ludwig Burchard (1886–1960), německý historik umění, zaměřený zejména na tvorbu P. P. Rubense, který od roku 1935 žil v Anglii.

⁷⁰ Adresář *Minerva. Jahrbuch der Universitäten der Welt* vycházel za redakce R. Kubaly a K. Trübnera ve Štrasburku.

⁷¹ Výsledkem Försterovy intenzivní badatelské specializace na středověké malířství kolínské školy se stala především monografie o Stefanovi Lochnerovi z roku 1938. Dále srov. Otto H. Förster, *Die Kölnische Malerei*. Köln 1923; Idem, *Die Sammlung Dr. Richard von Schnitzler*. München 1931; Idem, *Das Wallraf–Richartz–Museum I*. Köln 1961; Idem, *Meisterwerke der älteren Kölner Malerschule im Wallraf–Richartz–Museum*. Köln 1964.

befriedigend, nur muss ich meine schwachen Kräfte an allzuvielen verschiedenen wissenschaftlichen Arbeiten ansetzen.

Von meinem Buch über die Kölner Kunstsammler vergangener Jahrhunderte hab ich den Abschnitt über die Brüder Imstenraedt kürzlich beendet⁷² und würde sehr dankbar sein, ihn Ihnen gelegentlich zur Einsichtnahme und ev.[entuelle] Richtigstellung, falls ich Sie irgendwo falsch verstanden haben sollte, einzusenden zu dürfen.

In dankbarer Erinnerung an der mir gewährte freundliche Aufnahme verbleibe ich mit vielen Empfehlungen

Ihr sehr ergebener

Otto H. Förster

[14.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na dvou stranách, datováno: Kolín nad Rýnem – Klettenberg, 10. 1. 1930; Breitenbacherův přepis: Vyřídil 14./1. [19]30.

Köln=Klettenberg, Siebengebirgsallee 169

10. I. 1930

Sehr verehrter Herr Monsignore,

von der freundlichen Erlaubnis, welche Sie mir gegeben haben, Gebrauch machend, sende ich Ihnen aus dem Manuskript meines Buches über die Kölner Kunstsammler vergangener Jahrhunderte den Abschnitt, welcher sich mit den Brüdern Imstenraedt beschäftigt,⁷³ samt den dazugehörigen Anmerkungen. Für geneigte Durchsicht und ev.[entuelle] Korrektur wäre ich Ihnen außerordentlich dankbar. Der Abschnitt konnte im Rahmen des Buches natürlich nur kurz und summarisch behandelt werden; aber freilich ist es mir umso mehr darum zu tun, daß alles Wesentliche gesagt, und zwar richtig gesagt wird.

Mit der Versicherung, daß es mir immer ein Vergnügen sein wird, Ihnen behilflich sein zu können, wiederhole ich den Ausdruck des Dankes für Ihre lebenswürdige Hilfsbereitschaft. Ihre freundlichen Glückwünsche erwidere ich mit den besten Wünschen für das begonnene Jahr und begrüße Sie herzlich als Ihr ganz ergebener

Förster

In dem kürzlich erschienenen „Jahrbuch des Kölnischen Geschichtsvereins“ 1929 befindet sich ein Artikel des Stadtbibliothekars Dr. Josef Gotzen, „Bücher- und Zeitschriftenschau für das Jahr 1928 mit Nachträgen ...“ Dort wird auf Seite 227 auch Ihr Buch angeführt (welches ich selbst aus dem Grunde, weil Herr Dr. Gotzen so eifrig darin studierte, noch nicht im Original habe bekommen können !!) Der von mir übrigens sehr geschätzte Referent schreibt dazu: „Das Buch ist gewidmet: Coloniae Agrippinae Musis Amicae. Unter den Gemäldesammlungen nämlich, durch deren Ankauf der Olmützer Fürstbischof ... den Grund zu der heutigen Galerie legte, nimmt den ersten Platz die Kölner Sammlung des Bernhard Albert (nur diesen nennt Gotzen!⁷⁴) von Imstern-

⁷² Otto H. Förster, *Kölner Kunstsammler vom Mittelalter bis zum Ende des Bürgerlichen Zeitalters. Ein Beitrag zu den Grundfragen der neueren Kunstgeschichte*. Berlin 1931, s. 55–58. – První informace biografické povahy o Imstenraedech získal Breitenbacher od ředitele Historisches Archivu v Kolíně nad Rýnem Josefa Hansena; srov. A. Breitenbacher 1927, s. 90. Viz též Hansenův dopis uložený v MZA Brno, fond G 36, inv. č. 135.

⁷³ Viz pozn. 72.

⁷⁴ Poznámka Otto H. Förstera.

raedt ein. Mit dieser Sammlung und der Geschichte ihres Ankaufs beschäftigt sich in der Hauptsache das vorliegende Werk, auf dessen Bedeutung für kölnische und rheinische Kunstgeschichte hier hingewiesen sei. Einen vom Verf.[asser] freundlichst zur Verfügung gestellten Auszug aus dem Inhalte, der leider wegen Platzmangels in das vorliegende Jahrbuch nicht mehr aufgenommen werden konnte, wird das nächste Jahrbuch bringen.“⁷⁵

Da ich nicht weiß, ob Sie sonst von dieser Erwähnung Ihres Werkes Kenntnis erhalten haben, wollte ich Ihnen dies doch mitteilen. Allerdings bestehen ja gewisse Unterschiede zwischen meiner Darstellung und der Inhaltsangabe, welche Herr Dr. Gotzen von Ihrem Texte gibt. Sollte ich Sie in einigen Punkten mißverstanden haben? Merkwürdig bleibt ja immer das Zusammentreffen der Namensgleichheit und des Kunstinteresses bei dem Kölner Ratsherrn Franz von Imstenraedt und dem Wiener Kunsthändler Frans von Imstenraedt, den Fleischer zitiert!⁷⁶

Ganz ergebenst

d.[er] O.[bige]

[15.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na dvou stranách, datováno: Kolín nad Rýnem – Klettenberg, 1. 5. 1930.

Siebengebirgsallee 169 Köln=Klettenberg, 1. 5. 1930

Sehr verehrter Herr Monsignore,

heute habe ich nun endlich, in Ausführung Ihres Willens, das von Ihnen der hiesigen Stadtbibliothek gütigst zuedachte Exemplar des ersten Bandes Ihres Werkes der Eigentümerin, zu Händen des Herrn Dr. Gotzen, übergeben. Bis dahin hatte ich, von der in Ihrem Schreibens vom 4. 3. [19]30 mir erteilten freundlichen Erlaubnis Gebrauch machend, das Buch noch selbst behalten, um den Abschnitt über die Imstenraedts in meinem Buche in Einklang mit den Ergebnissen Ihrer Forschung zu bringen. Ich hoffe, daß dies nunmehr in befriedigender Weise gelungen sei, und benütze die Gelegenheit, noch

⁷⁵ Viz MZA Brno, fond G 36, inv. č. 120 – dopisy Josefa Gotzena, dat.: 22. 7. 1929 a 3. 9. 1930: „Durch das Erschienen Ihres Aufsatzes im Jahrbuch der Kölnischen Geschichtsvereins sind nun die Ergebnisse Ihrer wertvollen Forschungen auch hier in weiteren Kreisen bekannt geworden, wo man ihnen naturgemäß fast mehr Interessen entgegen bringt als bei Ihnen in Kremsier und Olmütz. Hat man doch von der Sammlung Imstenraedt vor dem Bekanntwerden Ihrer Forschungen hier nichts gewußt, und dabei ist es ohne Zweifel eine der bedeutendsten Privatsammlungen gewesen, die ja in Köln zusammengebracht worden sind.“ Breitenbacherův příspěvek byl skutečně publikován v následném čísle časopise, navíc s dodatkem Otto H. Förstera, který se pokusil shrnout všechny v té době identifikované a příp. dochované obrazy někdejší sbírky Imstenraedtů. Srov. Antonín Breitenbacher, Die Sammlung Imstenraedt in der Gemäldesammlung des Erzbistums Olmütz in Kremsier und Olmütz. *Jahrbuch des Kölnischen Geschichtsvereins* E. V. 12, 1930, s. 206–212; O. H. Förster (cit. v pozn. 64), s. 217–224. – Z novější literatury, která rozšiřuje znalosti o „sběratelské“ činnosti Imstenraedtů a při-náší její uměleckohistorické zhodnocení a také identifikaci, srov. Eduard A. Šafařík, The Origin and Fate of the Imstenraedt Collection. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* F 8, 1964, s. 171–182; Henry Ley, The Imstenraedt Collection. *Apollo* July 1971, s. 50–59 a nejnověji Jutta Seyfarth, Bildbesitz in Kölner Familien zur Zeit der Gülüischen Wirren und ein neues Inventarium der Sammlung Imstenraedt. *Wallraf-Richartz-Jahrbuch* 56, 1995, s. 225, 231–246.

⁷⁶ Viktor Fleischer, *Fürst Karl Eusebius von Liechtenstein als Bauherr und Kunstsammler (1611–1684)*. Wien–Leipzig 1910, s. 58–61; A. Breitenbacher 1927, s. 56–58.

einmal Ihnen, sehr verehrter Herr Monsignore, den herzlichsten Dank für die Unterstützung, die Sie meinen Studien angedeihen ließen, und besonders auch für die wiederholte Durchsicht meines Manuskriptes auszusprechen.

Die Stadtbibliothek wird Ihnen den Dank für die Schenkung des ersten Bandes Ihres Werkes noch besonders aussprechen und ihn möglicherweise mit Zusendung des Druckbogens Ihrer in deutscher Sprache verfaßten Inhaltsangabe verbinden.⁷⁷

In der Hoffnung, daß Sie jetzt auch recht bald die Freude haben mögen, Ihr zweites mühevolleres Werk, den Katalog, fertig gedruckt zu sehen, und mit wiederholtem Dank für Ihre vielfach bewährte große Liebenswürdigkeit begrüße ich Sie mit vielen Empfehlungen als

Ihr sehr ergebener

Förster

[16.] Dopis bez obálky – 1 list, autograf, psáno na jedné straně, datováno: Kolín nad Rýnem – Klettenberg, 17. 10. 1930; Breitenbacherův přípis: odp.[ověděl] 20./11./[19]30.

Siebengebirgsallee 169 Köln=Klettenberg, 17. Okt.[ober] 1930

Sehr verehrter Herr Monsignore, mein Buch über Kölner Kunstsammler, in dem die durch Ihrer Forschungen wieder zu Ehren gekommenen Brüder Imstenraedt im Zusammenhang diehiesigen Entwicklung dargestellt wurden, ist nun im Druck u.[nd] mich beschäftigt noch die Frage der Illustrierung.

Herr Professor Winkler hat mir die Photographien von vier Bilder (Dürer, Mabuse = „Quintin Schmit“, Blocklandt u.[nd] Floris) überlassen.⁷⁸ Ich möchte noch anfragen, ob Sie gegen der Veröffentlichung einigen desselben durch mich, als Belege der alten Imstenraedt Sammlung, etwas einzuwenden haben?

Ferner aber möchte ich Sie sehr bitten, doch für mich noch auf meine Kosten zu demselben Zweck den van Dyck (König Karl I. mit seine Gemahlin)⁷⁹ aus der I.[mstenraedt]=Sammlung so gut wie möglich und auch so bald wie möglich aufnehmen zu lassen, weil mir besonders viel daran gelegen ist, dieses Bild als Beleg der Beziehungen Imst.[enraedt]'s zu den grossen englischen Sammlern in meinem Buche abbilden zu können.

Für eine baldige Nachricht hierum wäre ich Ihnen sehr dankbar.

Ihre Mitteilung an Herrn Dr. Gotzen über die Holbeins⁸⁰ habe ich zu einer Richtigtstellung in einer Anmerkung meines Buches verwendet. Wir sind alle sehr gespannt auf die Ergebnisse Ihrer weiteren Forschungen über Franz von Imstenraedt.

⁷⁷ Srov. též dopis Josefa Gotzena z 3. 9. 1930 in: MZA Brno, fond G 36, inv. č. 120.

⁷⁸ Srov. A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, č. kat. 338, 91, 355, 309; v knize Otto H. Förstera (cit. v pozn. 72) byly všechny uvedené obrazy reprodukovány: obr. 28 (F. Floris), obr. 29 (A. van Dyck), obr. 30 (tzv. A. Dürer), obr. 31 (Q. Massys; publikováno s atribucí Friedricha Winklera: Jan Gossaert).

⁷⁹ Srov. A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, č. kat. 406.

⁸⁰ Jde o dva ztracené obrazy Hanse Holbeina, které byly zakoupeny biskupem Karlem z Liechtensteina–Castelcoma z Imstenraedovy sbírky; srov. A. Breitenbacher 1927, s. 86, č. 64 a 65. Dále viz zejména Hans Kogler, Holbein's Triumphzüge des Reichtums und Armut. *Jahresberichte der Öffentlichen Kunstsammlungen Basel XXVIII–XXIX*, 1933, s. 57–94; šk [= Karel Šourek], Podafť se objevit dva na Moravě ztracené Holbeinovy obrazy? *Život XIII*, 1934–1935, s. 81–82; Karel Šourek, Hledejte obrazy mnohamilionové ceny. *Lidové noviny* 43,

*Mit den angelegentlichsten Empfehlungen begrüesse ich Sie als
Ihr sehr ergebener*

Otto H. Förster

*Es wird mir ein besonderes Vergnügen sein, Ihnen ein Exemplar meines Buches als
kleinen Beweis des Dankes für Ihre so wertvolle Hilfe zu überreichen, sobald es fertig
sein wird.*

[17.] Dopisnice, adresa: G. H. / Monsignore Dr. A. Breitenbacher / Direktor d.[es] Erz-
bischöfl. Archivs / Kremsier – Kroměříž / Tschechoslowak.[ische] Republ.[ik] –
autograf; datováno: Kolín nad Rýnem, 24. 10. 1932 (poštovní razítko: 25. 10.
1932).

Köln, 22. 10. [19]30

Sehr verehrter Herr Monsignore,

*Vielen Dank für Ihre gütige Erlaubnis z.[ur] Veröffentl.[ichung] der Bilder. Ihre Mit-
teilung, dass der Katalog erschienen ist, freut mich sehr u.[nd] erweckt mein lebhaftes
Interesse. In den nächsten Tagen hoffe ich soviel Zeit zu finden, den ich hingehen u.[nd]
ihn aussehen kann.*

*Den van Dyck möchte ich wegen der neulich ausgeführten Zusammenhänge jedenfalls
abbilden u.[nd] bitte Sie daher höflichst, mir einen Abzug besorgen zu wollen. Mit dem
besten Dank im voraus u.[nd] vielen Empfehlungen*

Ihr ergebener

Otto H. Förster

[18.] Dopisnice, adresa: Monsignore / Dr. Ant. Breitenbacher / Kremsier – Kroměříž
Tschechoslowakei / Erzbischöfl.[iches] Schloß – autograf; datováno: Kolín nad Rý-
nem, 24. 10. 1932 (poštovní razítko: 25. 10. 1932); Breitenbacherův přepis: *Separát
o seznamě Imstenr.[aedtovských] obrazů letos v Č.[asopise] vl.[asteneckého]
m.[uzejniho] sp.[olku] uveřejněném.*

Köln, 24. Okt.[ober] 1932

Sehr verehrter Monsignore!

*mit grossen Freunde u.[nd] vielen Dank empfang ich Ihre hochinteressante neue
Veröffentlichung, die auf die Imstenraedt-Sammlung neuen reichen Licht wirft.⁸¹ Die
unermüdlige Liebe, mit der Sie sich der Erschliessung diesen Dinge widmen, verdient
die Bewunderung und der Dank aller Freunde der Kunst und der Geschichte. Mit Ver-
gnügen sah ich, daß Sie auch auf mein Buch Bezug nehmen.⁸²*

1935, č. 117, 5. 3., s. 3; Otto Kurz, Holbein and Others in Seventeenth Century Collections. *The Burlington Magazine* LXXXIII, 1943, s. 279–282; Otto Benesch, Holbein and Others in Seventeenth Century Collections. (Letter to a Editor). *The Burlington Magazine* LXXXIV, 1944, s. 129–130; E. A. Šafařík (cit. v pozn. 75), s. 172–173; H. Ley (cit. v pozn. 75), 53–54, 58, obr. 2, 3. Srov. též dopis Maximiliana Steifa č. 34.

⁸¹ A. Breitenbacher (cit. v pozn. 3), s. 3–49.

⁸² Viz pozn. 72.

*Wäre es möglich, einen Hinweis auf diese Ihre neue Arbeit im gedrängsten Form im Jahrbuch des Köln.[ischen] Geschichts-Vereins zu bringen? Ich würde es lebhaft befürworten.*⁸³

In der Hoffnung, wieder einmal von Ihnen zu hören, und in dankbaren Erinnerung des schönen Tages in Ihrer Gesellschaft in Kremsier, begrüße ich Sie mit den besten Wünschen der Ihr ganz ergebener

Otto H. Förster

[19.] Dopis bez obálky – 1 list (hlavičkový papír s předtiskem: Wallraf-Richartz-Museum der Stadt Köln), strojopis, psáno na jedné straně, datováno: 11. 9. 1936.

Pisatel děkuje adresátovi za jeho dopis a vyslovuje blahopřání k 40. výročí jeho vysvěcení (Dienstjubiläum). Vzpomíná na návštěvu v Kroměříži a doufá, že mu ji adresát oplatí v Kolině nad Rýnem.

Jaroslav Helfert⁸⁴

[20.] Dopis bez obálky – 1 list (hlavičkový dopisní papír s předtiskem: Moravské zemské muzeum), autograf, psáno na jedné straně, datováno: Brno, 20. 2. 1931; Breitenbacherův přepis: *Obraz Maří Magd.[alena] myje K.[ristu] P.[ánu] nohy při hostině u Simona. Patří pí Jindře Michnové v Mysločovicích z dědictví po faráři Štěpánovi, rod.[áku] z Frenštátu.*

Pisatel na základě zaslané fotografie sděluje adresátovi posudek obrazu, který určuje jako práci průměrně výtvarné kvality, vytvořenou některým jihoněmeckým, patrně mničovským malířem 1. čtvrtiny 19. století.

[21.] Dopis bez obálky – 1 list (hlavičkový papír s předtiskem: Dr. Jaroslav Helfert Brno, Helceletova 3), strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Brno, 11. 12. 1936.

Pisatel informuje o záměru vídeňského numismatika dr. Franze Wolneho, specializovaného především na ražby olomouckých biskupů, který právě dokončil práci v numismatických sbírkách Moravského zemského muzea, navštívit a prohlédnout si také arci-

⁸³ Breitenbacherův příspěvek tohoto zaměření byl sice napsán, ale v *Jahrbuch der Kölnischen Geschichtsvereins* se svého otištění nedočkal. K tomu srov. dopis Josefa Gotzena z 27. 7. 1931 (MZA Brno, fond G 36, inv. č. 120). Studie byla odmítnuta nejen z ekonomických důvodů (vydávání časopisu bylo v důsledku značných finančních obtíží ohroženo), ale také pro její velký rozsah a vzhledem k obsahu, který se vydavatelům zdál pro kolínské prostředí již poněkud odlehlý.

⁸⁴ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 141. – Jaroslav Helfert (7. 9. 1883 Malacky na Slovensku – 14. 9. 1972 Poštějn), historik a muzejní pracovník, dlouholetý ředitel Moravského zemského muzea v Brně (1921–1939, 1945–1948); srov. Jiří Neústupný, Jaroslav Helfert osmdesátníkem. *Časopis Národního muzea* 132, 1963, s. 212–214; Z. Z. Stránský, Jar. Helfert osmdesátníkem. *Vlastivědný věstník moravský* 16, 1961–1964, s. 153–156; Emanuel Poche, Dr. Jaroslav Helfert. *Umění XII*, 1964, s. 103. Odborné konzultace znaleckého typu poskytoval Helfert Breitenbacherovi zřejmě opakovaně, viz např. zmínku o korespondenci v souvislosti s identifikací brněnského malíře 19. století Karla Wehrleho (Wöhrleho), kterou uvádí Breitenbacher, in: A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 217.

biskupskou sbírku kroměřížského zámku.⁸⁵ *Dopis obsahuje pisatelovo doporučení dr. Wolneho, který již za studentských let pomáhal při určování a uspořádání sbírky mincí v olomouckém muzeu.*

Vincenc Kramář⁸⁶

[22.] Pohlednice (foto Pantheon v Římě), adresa: *Ctěný pán, / p. Dr. Ant. Breitenbacher, arc.[ibiskupský] archivář / Kroměříž / arc.[ibiskupský] seminář / Cecoslovacchia – autograf; datováno: Roma, 16. 7. 1924 (poštovní razítko: Roma 16. 7. 1924).*

Pisatel zasílá srdečný pozdrav z Říma. Připojeny jsou podpisy dalších účastníků cesty do Itálie, dr. Kňourka, dr. Vahaly a jeho ženy.⁸⁷

Julius Leisching⁸⁸

[23.] Dopis bez obálky, 1 list (hlavičkový papír s předtiskem: Stadt–Museum Carolino Augusteum), strojepis, psáno na jedné straně, datováno: Salzburg, 9. 2. 1932; Breitenbacherův přepis: *odp. 18./II. Neg.[ativní].*

Salzburg, 9. 2. [19]32

Fr.[anz] Josefskai No 17

Sehr geehrter Herr Direktor!

Gestatten Sie mir, sehr geehrter Herr Direktor, eine ergebene Anfrage.

Das schöne, mir seit langem bekannte Graf Egkh–Grabmal in der Kremsierer Mauritskirche wird von Prokop u.[nd] a.[nderen] dem Bildhauer Hiernle zugeschrieben.⁸⁹

Gibt se darüber irgend einen urkundlichen Beleg?– Einen Vertrag, eine Rechnung?

Oder wäre es denkbar, dasz er nur mitgearbeitet hat, der Entwurf aber vielleicht nicht von ihm stammt?

⁸⁵ Z jeho publikační činnosti na dané téma srov. např. Franz Wolny, Münzprägungen der Fürstbischöfe von Olmütz in nicht privilegierten Münzstätten. *Numismatische Zeitschrift* 71, 1946, s. 77–91.

⁸⁶ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 249. – Vincenc Kramář (8. 5. 1877 Vysoké nad Jizerou – 7. 11. 1960 Praha), historik a teoretik umění, v letech 1919–1939 ředitel obrazárny Společnosti vlasteneckých přátel umění (od 1937 Státní sbírky starého umění); srov. Josef Krása, Dílo Vincence Kramáře v českých dějinách umění. In: Josef Krása (ed.), Vincenc Kramář, *O obrazech a galeriích*. Praha 1983, s. 449–477. K seznámení Kramáře a Breitenbachera došlo nejspíše v Kroměříži v roce 1923, neboť podle informace kroměřížských novin *Haná* (31. 10. 1923) přišel Vincenc Kramář proslovit ve druhé polovině listopadu toho roku v tamním Klubu přátel umění přednášku o obrazárně kroměřížského zámku.

⁸⁷ V MZA Brno, fond G 36, inv. č. 249 je uložena ještě jedna pohlednice z cesty do Itálie, z Monaca, jejímž pisatelem je dr. Kňourek a na níž se objevuje podpis Vincence Kramáře, dr. [JUDr. Františka?] Vahaly, jeho ženy a M. Metyšové, datováno: 10. 7. 1924.

⁸⁸ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 272. – Julius Leisching (7. 8. 1865 Vídeň – 26. 5. 1933 Vídeň), historik umění a ředitel Moravského uměleckopřmyslového muzea v Brně (1893–1922), který po roce 1922 žil v Rakousku, kde se stal ředitelem Městského muzea Carolino Augusteum v Salzburku; srov. Bohumil Samek, in: A. Horová (cit. v pozn. 1), s. 443.

⁸⁹ Julius Leisching, *Kunstgeschichte Mährens*. Brünn–Prag–Leipzig–Wien s.a. [1932], s. 98–100, obr. 11.

Hiernle war ja ein bedeutender Künstler, doch damals erst 25 Jahre alt, so dasz ich seit langem Ansicht war, ohne schriftl.[ichen] Beweis könne ihm diese schöne Arbeit allein nicht zugetraut werden.

Gewis aber besitzt Ihr reichhaltiges Archiv irgend einen Hinweis auf die Ausführung, und da wäre ich Ihnen für gütigen Aufschluss zu besonderem Danke verpflichtet.

Mit dem Ausdrücke vorzüglicher Hochachtung

Direktor Julius Leisching

Es sei mir weiters noch die Bitte erlaubt um gef.[ällige] Zusendung Ihres, wie ich höre, 1930 erschienen neuen Galerie-Kataloges,⁹⁰ ev[en]t.[uell] gegen Nachnahme, bezw. sofortige Bezahlung, sobald ich den fälligen Betrag kenne.

Jaroslav Mathon⁹¹

[24.] Dopis bez obálky – 4 listy, strojopis, psáno na dvou stranách, datováno: Prostějov 30. 9. 1932; Breitenbacherovy přípisy: *Došlo 2./10., odp.[ověděl] 3./10. neg.[ativně].*

Pisatel v souvislosti s přípravou článku o farním kostele sv. Martina v Měrotíně (dnes Mladeč – Měrotín)⁹² žádá adresáta o pomoc při zjištění jména a původu manželky stavebníka Bernarda staršího Prackšického ze Zástřizl v archivu olomouckého biskupství.

[25.] Dopis bez obálky – dvoulist (papír s předtiskem: Dr. Jaroslav Mathon, ředitel v.v. nemocnice, Prostějov), strojopis, psáno na třech stranách, datováno: Praha 3. 11. 1932.

Praha 3. listopadu 1932

Velevážený pane doktore,

nemálo mne potěšilo, že jste si na mne vzpomněl s pěknou madonou, s předmětem mé lásky.⁹³ Je zajímavé, že při troše všímavosti stále se nalézají nové památky gotického období a to ve všech oblastech olomoucké diecéze, jež zaujímala v bývalých dobách celou Moravu. Velmi by mne zajímalo, odkud socha pochází. Její vnočení je i dle méně dokonale podobizny dosti snadné. Nejdříve si musíme odmyslet pozdější, celou postavu hyzdící korunu. Tato by se měla vůbec sundat. Trvá, že přece nesouvisí s hlavou madony. Gotická křivka je zcela nepatrně naznačena. Vnitřní, duševní poměr mezi madonou a Ježíškem není skoro žádný. Oba shlížejí ze svého povýšeného stanoviska na věřící. Vlasy madony jsou rozčísnující a vlasy Jezulete zkadeřeny. Spodní roucho madony odpovídá konci 15. století. Plášť a jeho záhyby spíše počátku 16. století. Faltenvurf jest částečně ještě koravý (knitterig), ale má již zřejmé náznaky nemotivované bohatosti školy Víta Stosse. Stejně tomu odpovídá ostrý záhyb splývající z levé ruky madony k levé noze. Levá strana roucha jest tvárně rozřtěšněna, což jest pro sloh školy norimberské na počátku 16. století příznačné. Soše přidává na ceně, že má ještě plátěný podklad pro polychromii a zbytky této. Uzavírám, že jde o práci domácího umělce, tvořícího pod vlivem

⁹⁰ A. Breitenbacher – E. Dostál 1930.

⁹¹ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 289. – MUDr. Jaroslav Mathon (8. 3. 1867 Brno – 13. 6. 1953 Praha), lékař a ředitel prostějovské nemocnice, ale také sběratel a amatérský historik umění; srov. Heribert Sturm (ed.), *Biographisches Lexikon zur Geschichte der böhmischer Länder* 2, München–Wien 1984, s. 601.

⁹² Jaroslav Mathon, Farní kostel v Měrotíně u Litovle. *Ročenka národopisného a průmyslového muzea města Prostějova a Hané* X, 1933, s. 37–54.

⁹³ Jaroslav Mathon, Jak a proč jsem si oblíbil gotiku. *Dílo* XXVI, 1935, s. 154–162.

norimberských dílen (Vít Stoss) těsně na počátku 16. století. Čím více se setkávám na Moravě s podobnými sochami, tím více jsem utvrzován v přesvědčení, že v tehdejší době muselo být v Olomouci několik řezbářských dílen, o nichž bohužel archivní záznamy mlčí. Bylo by velmi lákavé konečně obsáhlý materiál sebrati a přijíti tomu na kloub. Je mi neskonale líto, že přesídlením do Prahy ztrácím kontakt s Moravou a hlavně s Olomoucí. Jinak bych se byl s chutí do zpracování podobného námětu pustil. Záslužným činem by bylo soustřediti většinu dokladů gotického období (hlavně však soch) v Kroměříži neb v Olomouci, kam tento materiál organicky náleží. Získejte i tuto sochu! Co s ní v Bojkovicích?⁹⁴ Myslím, že by pan arcibiskup byl tomu nápomocen. A což stařešovská madona?⁹⁵ Bude stále v nebezpečí, že jednou na svém nynějším místě mezi papírovými květinami chytne a shoří? Což pak není možno, aby ji pan arcibiskup zachránil? Zastávám sice názor, že umělecké dílo má zůstat na místě, pro něž bylo původně určeno, ale vše má konečně své meze. Za prvé není jisto, že stařešovská madona byla původně pro malý kostelík ve Stařešovicích určena. Bůh sám ví, odkud tam přišla. Za druhé její umělecká hodnota přesahuje dnes daleko okruh, v němž se nalézá. Patří do Olomouce, neb do Kroměříže, kde by byla přístupnou většinu okruhu zájemců. Promiňte, že se k tomuto tématu stále vracím, ale jsem přesvědčen, že může-li někdo zakročiti, je to právě nynější pan arcibiskup, jenž má nejen pochopení, ale i lásku pro naše staré umění.⁹⁶ Vyprovokoval jste mne svou madonou k projevům, k nimž se stále vracím. Děkuji Vám za obrázek, jenž si rád ponechám, a v nejbližší době se Vám budu moci revanšovat novou publikací, kterou jsem napsal spolu s archivářem prostějovského muzea Drem Kühndlem o perňštejnském zámku v Prostějově.⁹⁷

Poroučeje se Vám trvám v dokonalé úctě Váš zcela oddaný

Mathon

Praha II. Štěpánská 40 III

Antonín Podlaha⁹⁸

[26.] Dopis bez obálky – autograf, 1 list, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 11. 1. 1929; Breitenbacherův pípis: Praha IV. 35.

⁹⁴ *P. Maria z dítětem* (cca 1370), Bojkovice, Muzeum Bojkovska (založeno 1932), srov. Bohumil Samek, *Umělecké památky Moravy a Slezska I* [A/I]. Praha 1994, s. 89.

⁹⁵ Madonu ze Stařešovic (kostel Narození P. Marie) publikoval Jaroslav Mathon, *Prostějov a okolí ve světle svých uměleckých a historických památek*. Prostějov 1924, s. 33–36, obr. s. 30; Idem, Příspěvek ke gotickému sochařství v kraji olomouckém. *Ročenka národopisného a průmyslového muzea města Prostějova a Hané IV*, 1927, s. 39–41, tab. II; Idem, Příspěvek ke studiu krásných madon. *Ibidem VIII*, 1931, s. 77–94; Albert Kutal, Madona ze Stařešovic. *Ibidem XVII*, 1940, 17–21; Ivo Hlobil, in: Ivo Hlobil – Marek Perůtka (ed.), [Kat.] *Od gotiky k renesanci. Vývarná kultura Moravy a Slezska 1400–1550. III. Olomoucko*. Olomouc 1999, s. 281–283, č. kat. 176. – Rytina Karla Svolinského s detailem madony ze Stařešovic [obr. 9] byla použita jako frontispis bibliofilského tisku Jaroslava Mathona, *Duch gotiky na Prostějovsku*. *Sketch*. Prostějov 1937.

⁹⁶ Ke vztahu arcibiskupa Leopolda Prečana (arcibiskupem 1923–1947) k výtvarnému umění srov. L. Machytka 1967 (cit. v pozn. 28), s. 11–16.

⁹⁷ Jaroslav Mathon – Jan Kühndel, *Perňštejnský zámek v Prostějově*. Prostějov 1932.

⁹⁸ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 365. – Antonín Podlaha (22. 1. 1865 Praha – 14. 2. 1932 Praha), katolický kněz (svatovítský kanovník, generální vikář a pražský světitel biskup), teolog a především historik se zájmem o křesťanskou archeologii, ikonografii a uměleckou topografii, spolupracovník a dlouholetý redaktor časopisu *Památky archeologické*; srov. Karel Chytil, *Antonín Podlaha*. Praha 1933; Klement Benda, in: *Kapitoly z dějin českého dějepisu umění I*, Praha 1987, s. 211; F. Kutnar – J. Marek (cit. v pozn. 1), s. 564–566.

V Praze, 11. ledna 1929

*Veledůstojný Pane!**Račtež přijmouti nejsrdečnější moje díky za bohatou Vaši zásilku!**O korespondenci Somerau – Petter v příčině obrazu sv. Václava snažně prosím.⁹⁹**Ony obrazy sv. Václava a sv. Jana Nep.[omuckého] bych po případě zakoupil, nejsou-li příliš drahé; račte mi laskavě sdělit cenu!¹⁰⁰**Z kalendářů Olom.[oucké] kapitoly znám pouze kalendář z r. 1845, jež jsem reprodukoval v ČKD [Časopis katolického duchovenstva] 1927, str. 583–584.¹⁰¹ Račte mi, možno-li ony kalendáře z r. 1833 a z r. 1848 laskavě zapůjčiti pro výstavu,¹⁰² dal bych je přímo reprodukovati z originálů.**O další příspěvky snažně prosí**Váš v přátelské úctě**oddaný*

Dr Podlaha

[27.] Dopis bez obálky – autograf, 1 list, psáno na dvou stranách, datováno: Praha, 12. 3. a 13. 3. 1929.

V Praze, 12. března 1929

*Vysocedůstojný Pane!**Račte přijmouti vroucí moje díky za zasláné fotografie a zprávy.**Obraz Petterův račte, prosím, na můj náklad dáti fotografovati a napsati o něm souvislý článek, k němuž bych otiskl zasláné zajímavé doklady. Také k ostatním fotografiím prosil bych o obšírnější texty. Korekturu jich po vysázení zašlu Vám k revizi.**Nástěnný kalendář metrop.[olitní] kapitoly Olomouc.[ké] na rok 1845 uveřejnil jsem v ČKD 1927, [s.] 584–585; kalendáře z r. 1833 neznám; račte ho dobrotivě poslati. – O další příspěvky snažně prosím!**S určením, koho obraz neznámého světce představuje, nevím si rady, i jsem zvědav, jak Vy sám se rozhodnete. Sv. Jan Nep.[omucký] to není!¹⁰³**Račte mi, prosím, sdělití výlohy, jež Jste měl s fotografováním; ihned je nahradím.*

⁹⁹ Obraz *Zavraždění sv. Václava* vytvořil 1843–1844 malíř a ředitel vídeňské akademie Anton Petter (1781–1858) na objednávku olomouckého arcibiskupa, kardinála Maxmiliána Josefa Sommerau–Beckha (arcibiskupem 1836–1853); srov. pozn. 105.

¹⁰⁰ Ke sběratelské činnosti Antonína Podlahy a k jejím výsledkům srov. Antonín Šorm, *Sbírký uměleckých předmětů biskupa Dra Ant. Podlahy*, Praha 1932. Umělecké sbírky A. Podlahy byly vydraženy v pražské aukční síni Václava Hořejše ve dnech 3.–4. 10. a 7.–8. 11. 1932, knihy u Karla Zinka 29. 9. – 1. 10. 1932; srov. V. V. Štech, Dr. Podlaha sběratel. In: *Dražební katalog umělecké pozůstalosti vdp. biskupa Dra A. Podlahy aj. 1. díl*, Praha 1932, s. 3–4.

¹⁰¹ Součást rozsáhlé řady příspěvků, které Antonín Podlaha publikoval pod společným názvem „Z bibliografie a ikonografie svatováclavské“ v *Časopisu katolického duchovenstva* (1924–1932). K Podlahovu zájmu o svatováclavskou ikonografii a topografii srov. Jan Royt, [Kat.] *Svatý Václav v umění 17. a 18. století*, Praha 1994, s. 8.

¹⁰² Antonín Podlaha – Antonín Šorm, *Průvodce výstavou svatováclavskou na Hradě pražském uspořádanou v jubilejním roce 1929*, Praha 1929, s. 51.

¹⁰³ A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, č. kat. 385, obr. (zde určeno jako domácí malíř kolem 1730, Sv. Jan Nepomucký), Antonín Breitenbacher, *ibidem*, s. 205–210 na základě konzultací se znalci křesťanské ikonografie dospěl k závěru, že nejde o sv. Jana Nepomuckého, ale patrně o sv. Vavřince Giustinianiho. Srov. též Lubomír Slaviček, in: M. Togner 1998, s. 427–428, č. kat. 452 (Michelangelo Unterberger, Sv. Vavřinec Giustiniani).

*Se srdečným pozdravem
v bratrské lásce
oddaný*

Dr. Podlaha

V Praze, 13. března 1929

Dopis můj nebyl ještě dán na poštu, když došel dlouhý Váš list, i připojuji ještě tento příspěvek. Obraz zůstává mi záhadou; v pozadí pak arcibiskupský kříž, mitra a před ní tuším i kardinálský klobouk! [není!] Nemusí to ovšem naznačovat, že portrétovaný byl arcibiskupem a kardinálem, nýbrž také i, že nabízenými důstojenstvími povrhl. – Snad jest to portrét některého hodnostáře círk.[evního] – ne světe.

ČKD roč. 1927 sotva již bude lze dostati; roku toho zanikla arcibiskupská tiskárna, jenž jej vydávala, a od roku 1928 vychází Časopis nákladem Československé akciové tiskárny v Praze [II], Spálená ulice čis. 15. Dřívější vydavatelé veškerý zásoby rozprodali.

*S opětovným srdečným pozdravem
Váš oddaný*

Dr Podlaha

[28.] Dopis bez obálky – autograf, 1 list, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 5. 4. 1929; Breitenbacherův přepis: odp.[ověděl] 8./4.

Pisatel zaslá otisky štočků zhotovené podle fotografií zaslaných adresátem, které hodlá zveřejnit v Časopise katolického duchovenstva v sérii „Z bibliografie a ikonografie svatováclavské“. Prosí adresáta o napsání doprovodných textů, neboť vše hodlá publikovat v příštím čísle časopisu.¹⁰⁴ Současně sděluje, že dopisy malíře Pettera uveřejní v Památkách archeologických, a žádá, aby je adresát opatřil ještě průvodním textem a nechal na náklady časopisu poříditi fotografie.¹⁰⁵ Oznamuje rovněž se pozvolna zotavuje z těžké srdeční choroby.

[29.] Dopis bez obálky – autograf, 1 list, psáno na dvou stranách, datováno: Praha, 25. 4. 1929; Breitenbacherův přepis (či spíše koncept odpovědi?).

V Praze, 25. dubna 1929

*Vysocedůstojný Pane!
Monsignore!*

Vroucť díky za zaslané! Velice mne vše potěšilo. Došlo neporušeno.

Článek o Petterovi přijde do Památek archeologických; jest to příspěvek velice vítaný.

Znak nejd[ů]st.[ě]šího] arcib.[iskupa] Prečana přišel bohužel pozdě,¹⁰⁶ neboť jak z přiložených hrubých otisků ráčíte seznati, příspěvky Vaše jsou již vysázeny. Ale uveřejním jej, ráčíte-li souhlasiti, dodatkem v čísle příštím.

Kalendář jest velice vítaný, neboť, jak z přiloženého otisku seznati ráčíte, úplně se liší od kalendáře z r. 1845, jež sem uveřejnil v ČKD 1927. O odpustcích získaných pro dóm Olom.[omoucký] na den sv. Václava byl by mi článek velmi vítaný.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Antonín Breitenbacher, Z bibliografie a ikonografie svatováclavské. *Časopis katolického duchovenstva* 70, 1929, s. 355–359.

¹⁰⁵ Antonín Breitenbacher, Antonína Pettera obraz sv. Václava. *Památky archeologické* XXXVI, 1928–1930 (1930), s. 78–88.

¹⁰⁶ Antonín Breitenbacher, Osobní znak olomouckého arcibiskupa dr. Leopolda Prečana. *Časopis katolického duchovenstva* 70, 1929, s. 359–361.

¹⁰⁷ Antonín Breitenbacher, Tištěný pastýřský list olomouckého biskupa Stanislava II. Pavlovského z r. 1591. *Časopis katolického duchovenstva* 70, 1929, s. 348–350.

*Se srdečným pozdravem
v bratrské lásce oddaný*

Dr Podlaha

[1. Lituji, že příspěvky, které jsem zaslal, nebyly dány dohromady, že jsou roztříštěny. Kdyby byly pohromadě, Kroměříž by se krásně prezentoval bohatstvím památek, každý čtenář by hned viděl kolik jich tu je. Také z osobních důvodů mně na tom záleželo; protože kdyby byly památky pohromadě, také moje práce by více vynikla – a stála mně dosti času a námahy – tak vše se ztratí. Bylo by třeba aspoň při Kroměříži shrnouti citaci, co bude v textech roztroušeno semo tamo.¹⁰⁸]

[30.] Dopis bez obálky – autograf, 1 list (hlavičkový papír svatováclavského millenia 1929), psáno na jedné straně, datováno: Praha, 16. 7. 1929; Breitenbacherův přepis: vyřízeno 19./7. [19]29.

Pisatel žádá adresáta o provedení korektury článku pro Památky archeologické a o jejich urychlené vrácení. Současně prosí o zaslání podkladu pro francouzské resumé a do budoucnosti také o další příspěvky, jež budou vždy vítány.

Maximilian Steif¹⁰⁹

[31.] Dopis bez obálky – autograf, 1 list, psáno na dvou stranách, nedatováno (před 29. 7. 1931), Breitenbacherův přepis: odp.[ověděl] 29./7. [19]31.

Pisatel děkuje za dopis a za zájem o svou práci a současně prosí o její posouzení.¹¹⁰ Upozorňuje adresáta na vydání sborníku k šedesátým narozeninám ředitele opavského muzea E. W. Brauna¹¹¹ a obzvláště na příspěvek Hanse Kuxe s archivními zprávami o olomouckých zlatnících středověku a baroka.¹¹² Ohlašuje studijní návštěvu v arcibiskupském archivu v Kroměříži a vyslovuje žádost o umožnění fotografování obrazy z kroměřížské sbírky pro pisatelovu přednášku o barokním malířství ve Vídni, Gesellschaft der Museumsfreunde.¹¹³

¹⁰⁸ Srov. též autorovu poznámku in: A. Breitenbacher (cit. v pozn. 105), s. 88.

¹⁰⁹ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 443. – Maximilian Steif (15. 10. 1881 Křetín – po 13. 6. 1942 neznámý koncentrační tábor), židovsko-německý historik umění, výtvarný publicista, znalec a sběratel, který působil v Brně; srov. Lubomír Slaviček, Maximilian Steif (1881–1942) – zapomenutý brněnský historik umění. 56. *Bulletin Moravské galerie v Brně* 2000, s. 129–134.

¹¹⁰ Patrně jde o studii Zwei frühe Fresken im Minoritenkirche in Brunn. *Zeitschrift für bildende Kunst* 64, 1930/1931, s. 221–225.

¹¹¹ Karel Černohorský (ed.), *Sborník k šedesátým narozeninám E. W. Brauna. Festschrift zum Sechzigsten Geburtstag von E. W. Braun*. Augsburg 1931. Srov. E. P. [= Emanuel Poche], *Sborník k šedesátým narozeninám E. W. Brauna. Umění* VI, 1933, s. 427–428; r. v. [= Václav Richter], *Sborník k šedesátým narozeninám E. W. Brauna. Lidové noviny* 40, 1932, č. 363, 20. 7., s. 9; Maximilian Steif, *Festschrift für E. W. Braun. Tagesbote* 82, 1932, Nr. 123, 13. 3., s. I (sobotní příloha).

¹¹² Hans Kux, *Die Olmützer Goldschmiede von Mittelalter bis zum Jahre 1700*. In: K. Černohorský (cit. v pozn. 111), s. 19–33. – Breitenbacher byl později s olomouckým lékařem a archivářem Hansem Kuxem (1861–1942) v písemném styku, srov. dvě Kuxovy dopisnice z roku 1936 uložené v MZA Brno, fond G 36, inv. č. 443.

¹¹³ Viz Steifův dopis č. 32.

[32.] Dopisní zálepka – autograf, psáno na jedné straně, nedatováno (asi 19. 11. 1931). Adresa: *Monsign.[ore] / Dr. Anton Breitenbacher / Kremsier / Erzbisch.[öfliches] Palais.*

Pisatel informuje o své připravované přednášce věnované malířství baroka na Moravě ve Vídni dne 2. 12. 1931 na pozvání tamní Gesellschaft der Museumsfreunde a žádá o povolení zhotovit fotografie vybraných uměleckých děl v Olomouci a Kroměříži – mj. Maulbertschovy fresky v Lenním sále, freskové výzdoby Paula Trogera a Daniela Grana na Hradisku, oltářního obrazu Tobiase Pocka na Svatém Kopečku a závěsných obrazů Johanna Heinricha Schönfelda z kroměřížské obrazárny. Oznamuje cestu do Kroměříže, při níž předá adresátovi oficiální pozvánku k vídeňské přednášce.

[33.] Lístek bez obálky – autograf, 1 list, psáno na dvou stranách, nedatováno (listopad 1933).¹¹⁴

Pisatel se vyjadřuje k fotografii obrazu Žehnající Kristus jako Salvator Mundi z Bílovce, připisovaného podle tradice P. P. Rubensovi,¹¹⁵ o němž se domnívá, že by mohlo jít o práci Jacoba da Barbari. Svůj názor opírá o srovnání s obrazem v Drážďanské obrazárně a současně upozorňuje na dřevorez ve sbírkách Britského muzea v Londýně a také na variantu, která byla 1847 zaznamenána ve vídeňské sbírce Alex. Poszonyho. Sděluje, že by ho těšilo příležitostně shlédnout originál díla. Upozorňuje adresáta na svůj článek o objevech v minoritáckém kostele P. Marie v Jihlavě, který bude publikován v sobotním vydání Lidových novin.¹¹⁶

[34.] Dopis bez obálky – autograf, 1 list, psáno na dvou stranách, datováno: březen 1934.

Dr. Maxim.[ilian] Steif
Jesuitská 15

Brünn, im März [19]34

Euer Hochwürden!

Sehr verehrter Herr Dr.,

gestatten Sie, daß ich im eigenen Namen und in dem m.[einem] Freundes Dr. Otto Benesch (Wien)¹¹⁷ Ihnen Wünsche vortrage. Des Oefteren schon bat Benesch um den ihm wichtigen Kat.[alog] Ihrer Krems.[ierer] Sammlung.¹¹⁸ Ich konnte ihn im Buchh.[andlung] (Brünn) leider nicht auftreiben. Ich muß mich an Ihre bewährte Liebenswürdigkeit wenden und bitten, mir e.[in] Ex.[emplar] dieses Kat.[alogs], das ich gerne käuflich erwerben möchte, zusenden zu lassen. Dem entfallenden Betrag würde ich nach Erhalt des Buches sofort überwiesen. In Ihrer Gal.[erie] soll es zwei Darstellungen: Allegorie des Reichtum's resp.[ektive] d.[er] Armut, XV. auf XVI. J[ahr]-h[undert], geben. Ich glaube Tafeln dieses Bildinhalts in Kremsier nicht gesehen zu haben. Waren nicht nach alten Inventaren Bilder dieses Symbolkreises <nicht> im Besitz der Olmützer Erzbischöfe! Ich wäre für jede Mitteilung darüber sehr dankbar.¹¹⁹

¹¹⁴ Srov. též Breitenbacherův dopis arcibiskupu Prečanovi z 30. 9. 1939 (cit. v pozn. 13); datování dopisu č. 33 vychází ze zmínky o zveřejnění článku v Lidových novinách, viz pozn. 116.

¹¹⁵ Srov. Gregor Wolny, *Die Kirchliche Topographie von Mähren. I. Abteilung Olmützer Erzdiocese, III. Band.* Brünn 1859, s. 214.

¹¹⁶ Maximilian Steif, *Objevy v jihlavském chrámě.* *Lidové noviny* 41, 1933, 11. 11., s. 3.

¹¹⁷ Viz Beneschův dopis č. 2.

¹¹⁸ A. Breitenbacher – E. Dostál 1930.

¹¹⁹ Srov. pozn. 80.

Mein Arbeit über die Iglauer Marienkirche schreit gut fort. Mitte März ist die Arbeit abgeschlossen; sie erscheint im 2. B[an]d [des] Jahrb.[uches] d.[er] deutschen Museen ČSR.¹²⁰

Darf ich noch etwas fragen: Kam Ihnen bei d.[er] Sichtung des Stich-Material's e.[ine] Darstellung d.[es] Julius Caesar-Brunnen's in Olmütz vor.¹²¹

Ich bitte Euer Hochwürden die hier gestellten Fragen <als> gütigst als Desiderata, die sich im Laufe einiger Arbeiten ergaben, aufzufassen. Ich werde <mich> dankbar sein, Ihre immer bewiesene Hilfsbereitschaft und Waffenhilfe wieder einmal bestätigt zu sehen.

Euer Hochw.[ürden] empfiehlt sich in

Verehrung

Ihr Dr. Steif

Wilhelm Suida¹²²

[35.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na dvou stranách, datováno: Baden u Vídně, 18. 10. 1936; Breitenbacherův přepis: *odp.[ověděl] teprve 1./4. [19]37.*

Baden bei Wien, 18. Oktober 1936

Johannessgasse 8

*Euer Hochwürden,
hochgeehrter Herr Profesor!*

Ihre geehrte Anfrage wegen der Stiche von Mariette¹²³ hat ich mich auf das Lebhafteste beschäftigt. Das Material ist so ausserordentlich umfangreich und so kompliziert einzusehen, dass ich Sie bitten möchte, auch eine Fotografie nach dem Titelblatt des neuen Testaments, das sich in Ihrer Sammlung befindet, einzusenden. Ich hoffe dann wenigstens Ihnen mit Sicherheit einige Ihrer Fragen beantworten zu können. Nach dem isolierten Bild ist mir dies vorläufig unmöglich.

Erlauben Sie mir bei dieser Gelegenheit folgende Frage: ich habe durch Ihre Freundlichkeit das Fragment einer „Himmelfahrt der Maria“ von Paolo Veronese (signiert) gesehen.¹²⁴ Existiert davon eine Fotografie oder wäre es möglich eine solche zu bekommen, und an wen müsste ich mich bezüglich der Erlaubnis wenden?

¹²⁰ Článek nebyl publikován; druhé číslo *Jahrbuch des Verbandes der deutschen Museen der Tschechoslowakischen Republik* se nepodařilo vydat. K tomu srov. např. Steifovy dopisy E. W. Braunovi uložené v Opavě (cit. v pozn. 65).

¹²¹ Dlouhodobý zájem Maximiliana Steifa o sochařskou tvorbu J. J. Schaubergera a jmenovitě o jeho olomouckou kašnu vyvrcholil článkem Julius Cäsar und das mährische Barock. *Tagesbote* 87, 1937, Nr. 431, 17. 9., s. 3–4.

¹²² MZA Brno, fond G 36, inv. č. 453. – Wilhelm Suida (26. 4. 1877 Neunkirchen – 1. 11. 1959 New York), historik umění – znalec, muzejní pracovník a vysokoškolský učitel (1911–1934 univerzita ve Štýrském Hradci) a rovněž sběratel; srov. Walter Höflechner – Götz Pochat (ed.), *100 Jahre Kunstgeschichte an der Universität Graz. Mit einem Ausblick auf die Geschichte des Faches an den deutschsprachigen österreichischen Universitäten bis in das Jahr 1938*. Graz 1992, s. 116–120; Gottfried Biedermann, Wilhelm Suida (1877–1959), *Ibidem*, s. 282–285; U. Wendland (cit. v pozn. 22), s. 672–677. Ve třicátých letech udržoval Suida jako znalec s mezinárodním renomé těsné kontakty s olomouckým arcibiskupstvím, mj. odborně posoudil kolekci kreseb nacházející se ve sbírkách olomouckého arcibiskupství (srov. Milan Tognner, [Kat.] *Kresby starých mistrů ze sbírek arcibiskupství olomouckého*. Olomouc 1996, s. 14) a ve své tizianovské monografii publikoval kroměřížský obraz *Apollo a Marsyas*; *Tizian*. Zürich–Leipzig 1933, s. 119–120, 161; též italské vydání: Roma 1933 a francouzské: Paris 1935.

¹²³ Dotaz týkající se některého člena rozvětvené rodiny pařížských rytců Mariettů souvisel nejspíše s Breitenbacherovou katalogizací arcibiskupské grafické sbírky v Kroměříži.

¹²⁴ Tato skutečnost vylučuje tvrzení Eduarda A. Šafařka (Torzo Veronesova vrcholného díla

*Ich wünschte sehr, Ihnen in der Frage Mariette doch noch brauchbare Anhaltspunkte geben zu können und zeichne indessen mit dem Ausdrücke der vorzüglichsten Hochachtung als Euer Hochwürden
ergebener*

W. Suida

Jan Štenc¹²⁵

[36.] Dopis bez obálky – 1 list (hlavičkový papír s předtiskem: Nakladatelství Jan Štenc Praha – Salvátorská 8), autograf, psáno na dvou stranách, datováno: 17. 7. 1930.

Pisatel vzpomíná na pobyt v Kroměříži a děkuje za obětavost, se kterou se mu a jeho nejménovaným přátelům¹²⁶ ze strany adresáta dostalo. Jako výraz vděku zasílá knihu Antonína Matějčka Pasionál abatyše Kunhuty (1922).

[37.] Dopis bez obálky – 1 list (hlavičkový papír s předtiskem: Nakladatelství Jan Štenc Praha – Salvátorská 8), autograf, psáno na dvou stranách, datováno: 4. 8. 1930.

V reakci na adresátův dopis pisatel sděluje, že zásilka odeslaných knih byla neúplná a proto připojuje v upomínku na dny strávené v Kroměříži ještě Sborník k sedmdesátým narozeninám Karla B. Mádla vydaný v roce 1929 jeho nakladatelstvím. Současně vrací 26 + 1 fotografií obrazů z kroměřížské galerie.¹²⁷

Hans Tietze¹²⁸

[38.] Dopis bez obálky – 1 list, autograf, psáno na dvou stranách, datováno: Vídeň, 2. 6. 1936; Breitenbacherův přepis: *Obdržel 11./6. v K.[arlových] Varech.*

v Národní galerii v Praze. *Umění XIV*, 1966, s. 392), podle něhož vzhledem ke špatnému stavu zachování se o obraz před rokem 1950 nikdo z odborné veřejnosti nezajímal. Suida nadto kroměřížský obraz publikoval ve svém článku *Notes sur Paul Veronése. Gazette des Beaux-Art XIX*, 1938, s. 172–173.

¹²⁵ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 471. – Jan Štenc (3. 9. 1871 Praha – 5. 11. 1947 Praha), grafik, nakladatel a majitel renomovaného reprodukčního závodu; srov. Zdeněk Wirth (ed.), *Dvacet let Štencova grafického závodu 1908–1928*. Praha 1928; [Kat.] *Jan Štenc Život a práce*. Praha 1941 (s bibliografií nakladatelské činnosti J. Š. 1911–1940); Klára Simandlová, Jan Štenc (1871–1947). *Pražský sborník historický* 29, 1996, s. 171–189.

¹²⁶ Štenc navštívil Kroměříž v doprovodu Františka Žákavce a patrně také Maxe Švabinského; viz dopis Františka Žákavce č. 54.

¹²⁷ Ve Štencově podniku byly zhotoveny štočky k obrazové příloze katalogu arcibiskupské obrazárny v Kroměříži; viz A. Breitenbacher – E. Dostál 1930, s. 239.

¹²⁸ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 487. – Hans Tietze (1. 3. 1880 Praha – 11. 4. 1954 New York), rakouský historik umění, žijící po 1938 v USA; v letech 1919–1926 pracoval jako referent ministerstva školství pro oblast muzeí a památkové péče, od 1926 působil jako soukromý vědec a vysokoškolský učitel; srov. Eva Frodl–Kraft, Hans Tietze 1880–1954. Ein Kapitel aus der Geschichte der Kunstwissenschaft, der Denkmalpflege und Musealwesens in Österreich. *Österreichische Zeitschrift für Denkmalpflege* XXXIV, 1980, s. 53–63; Alma Krapf–Weiler, Zur Kunstpolitik des Tietzes Kreises. In: *Geistiges Leben im Österreich der Ersten Republik*. [=Wissenschaftliche Kommission zur Erforschung der Geschichte der Republik Österreich. Veröffentlichungen. Band 10.] Wien 1986, s. 77–103; Peter H. Feist, in: *Metzler Kunsthistoriker Lexikon* (cit. v pozn. 22), s. 415–418; U. Wendland (cit. v pozn. 22), s. 689–699.

Wien XIX. Armbrustergasse 20.

2. Juni 1936

Hochwürdiger Herr Prälat!

Mit dem Abschluss meines Buches über Tizian beschäftigt,¹²⁹ möchte ich gern das in der Fürsterzbischöflichen Galerie befindliche Bild Apoll und Marsyas besichtigen und würde dabei besonderes Gewicht darauf legen, dies möglichs bald noch unter dem Eindruck mehrmonatlicher Studien in Italien tun zu können. Ich richte daher an Monsignore die Bitte, die stets bewährte Förderung wissenschaftlicher Arbeit auch diesmal zu gewähren und uns – mir und meiner Frau¹³⁰ – zu gestatten, dieser Samstag, den 6. d. M. gegen drei Uhr Nachmittag in der Galerie vorzusprechen, um das Bild zu studieren. Falls ich keine Absage bekomme, nehme ich an, dass Herr Prälat einverstanden sind.

Darf ich noch einzufügen, dass es eine besondere Beleichterung wäre, wenn das Bild von seinem hohen Standort heruntergenommen werden könnte.¹³¹ Einem so kunstverständigen Herrn, wie Sie es sind, brauche ich die Schwierigkeiten nicht zu erklären, die das Studium des Bildes sonst bereitet und auch diesbezüglich hoffe ich auch auf Ihr großes Entgegenkommen.

Mit verbindlichstem Dank im voraus und dem Ausdruck aufrichtiger Ergebenheit

Dr Hans Tietze

Professor an der Universität

Wien

[39.] Dopis bez obálky – 1 list, autograf, psáno na dvou stranách, datováno: Kroměříž, 6. 6. 1936; Breitenbacherův přepis: *Přišlo 17./6. do K.[arlovyh] Varů.*

Pisatel lituje, že se nepotkal s adresátem v Kroměříži, ale sděluje, že si nicméně mohl Tizianův obraz dobře prohlédnout. Současně mu přeje úspěšný léčebný pobyt v lázních a prosí o pokyn (zplnomocnění) kroměřížskému fotografovi Přikrylovi ke zhotovení fotografií obrazů Tiziana a Albrechta Dürera¹³² z kroměřížské obrazárny.

[40.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Vídeň, 21. 6. 1936.

Wien XIX. Armbrustergasse 20.

21. Juni 1936

Hochwürdiger Herr Profesor!

besten Dank für Ihre freundliche Karte aus Karlsbad. Wir haben sehr bedauert, Sie in Kremsier versäumt zu haben, freuen uns aber Ihnen mitteilen zu können, daß uns der Aufseher der Galerie in sehr gefälliger und ausgieber Weise an die Hand gegangen ist.

¹²⁹ Hans Tietze, *Tizian: Leben und Werk*. Wien 1936, I., s. 247–248; II. s. 291, obr. 284, 285, 286.

¹³⁰ Erica Tietze-Conrat (1883–1958), rakouská historička umění, spolupracovnice svého manžela.

¹³¹ Obraz byl umístěn v panelové galerii mezi okny; srov. *Lidové noviny* 1924 (cit. v pozn. 49), s. 7; E. Dostál (cit. v pozn. 14), 1925, s. 178.

¹³² Obraz přepisovaný Dürerovi publikovali Hans Tietze a Erica Tietze-Conrat in: *Kritisches Verzeichnis der Werke Albrecht Dürer*. Basel–Leipzig 1937–1938. Srov. též Antonín Jirka, in: M. Togner 1998, s. 219, č. kat. 182 (Hans Suess von Kulmbach).

Es scheint, daß ein zweiter Brief, den wir noch in Kremsier an Sie nach Karlsbad gerichtet haben, Sie, Euer Gnade, nicht erreicht hat. Wir haben darin gebeten, gütigst die Erlaubnis zu erteilen, daß der Fotograf Prykril [sic] uns Kopien der von ihm angefertigten Aufnahmen nach dem Tizian, dem Selbstporträt von Dürer und dem Pordenone machen dürfe. Da mein Tizianbuch im Druck ist,¹³³ wäre ich sehr verpflichtet, wenn ich die Photographie, eine der allerletzten noch fehlenden, bald bekommen könnte.

Mit den verbindlichsten Empfehlungen

Monsignore ergebenster

Hans Tietze

[41.] Dopisnice, adresa: *Seiner Gnaden / Monsignore Professor / Dr. Antonin Breitenbacher / Erzbischöfliches Palais / Kremsier / C. S. R.* – strojopis; datováno: Vídeň, 19. 2. 1937 (poštovní razítko: Wien 20. 2. 1937).

Wien XIX. Armbrustergasse 20.

19./II. 1937

Hochwürdiger Herr Profesor,

wir kommen nächste Woche nach Brünn¹³⁴ und würden gern, falls Sie es gestatten, Freitag den 25. früh nach Kremsier kommen, um dort noch einmal die italienischen Handzeichnungen anzusehen und, falls es erlaubt wird, eventuell auch etwas davon zu photographieren. Wir sind gegenwärtig mit breit angelegten Studien über die venezianische Handzeichnungen beschäftigt,¹³⁵ weshalb uns ein neuerlicher Besuch in der Fürsterzbischöflichen Sammlung wichtig wäre. Wir bitten womöglich sofort um eine gütige Mitteilung, ob wir kommen können.

Mit besten Dank im voraus und verbindlichsten Empfehlungen Euer Hochwürdigem ergebenster

Prof. Dr Hans Tietze

[42.] Dopisnice, adresa: *Monsignore / Prof. Breitenbacher / Erzbischöfliches Archiv / v Kroměříži / Č. S. R.* – autograf; datováno: Vídeň, 24. 2. 1937 (poštovní razítko: 24. 2. 1937).¹³⁶

¹³³ Srov. pozn. 129.

¹³⁴ Hans Tietze, podobně jako např. Otto Benesch nebo Wilhelm Suida, udržoval s brněnským prostředím (zejména s místními sběrateli) četné kontakty; ve dvacátých a třicátých letech zde opakovaně přednášel pro *Mährischer Kunstverein* a mj. byl i členem sekce umění v *Deutsche Gesellschaft für Wissenschaft und Kunst in Brünn*.

¹³⁵ Od roku 1935 pracovali Hans Tietze a Erica Tietze-Conrat na katalogu kreseb benátských renesančních umělců; srov. Hans Tietze – Erica Tietze-Conrat, *The Drawings of Venetian Painters*. New York 1944. Tietze studoval kresby kroměřížského souboru již před rokem 1911, kdy publikoval zdejší kresbu Sebastiana del Piombo; srov. Hans Tietze, *Eine Zeichnung Sebastian del Piombos*. *Jahrbuch des Kunsthistorischen Instituts der K. K. Zentralkommission* V, 1911, s. 4–8.

¹³⁶ Součástí dochovaného konvolutu Tietzeho dopisů je i list adresovaný nejmenovanému prelátovi do Olomouce (datováno 23. 2. [1937]) s oznámením termínu návštěvy v Kroměříži 26. 2., v jejímž průběhu chce Tietze a jeho žena studovat některé kresby v arcibiskupské sbírce. V dopise pisatel na základě Breitenbacherova doporučení rovněž žádá o udělení písemného souhlasu se zhotovením malých fotografií těchto kreseb ke studijním účelům a jeho předání do Kroměříže Breitenbacherovi.

Pisatel oznamuje termín příjezdu svého a své ženy na studijní pobyt v Kroměříži, současně informuje adresáta, že okamžitě psal do Olomouce (patrně žádost o souhlas s fotografováním italských kreseb) a požádal o vyrozumění adresáta.

[43.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na dvou stranách, datováno: Vídeň, 31. 3. 1937.

Wien XIX. Armbrustergasse 20.
31./III. 1937

Hochwürdiger Herr Professor!

von Ihrer freundlicher Erlaubis Gebrauch machend wende ich mich an Sie, Hochwürdiger Herr Professor, direkt mit der Bitte drei Zeichnungen der Erzbisch.[öflichen] Sammlung durch den Photographen Přikryl aufnehmen lassen zu dürfen. Es handelt sich um die beiden Blätter, deren kleine Photographie ich beilege und um ein drittes Blatt, das wir bei unserem Besuche nicht photographiert haben. Es war, wenn ich nicht irre, eines der ersten Blätter im ersten Band der Zeichnungen, ein großer en face gesehener männlicher Kopf, mit einer Bleistiftbeischrift: Florentiner Künstler des XV. Jahrhunderts.¹³⁷ Darf ich Sie bitten, den Photographen zu beauftragen, daß er uns die Maße dieses Blattes auf die Rückseite der Photographie schreibt. Dem Photographen haben wir den Auftrag gegeben und bitten Sie, Hochwürdiger Herr Professor, ihm die Erlaubnis für die Aufnahme freundlichst zu erteilen.

Indem ich Ihnen für die neuerliche Förderung unserer Studien verbindlichst danke, mit den besten Empfehlungen

Hans Tietze

Darf ich Sie, Hochwürdiger Herr Professor, fragen, ob es Ihnen bekannt ist, von wem die Bleistiftaufschriften bei den Blättern Ihrer Bände stammen? Sie verraten eine so intime Kenntnis der Materie, da wir gerne wüßten, wer sie geschrieben hat, um den Autor zitieren zu können.¹³⁸

Johannes (János) Wilde¹³⁹

[44.] Dopis bez obálky – autograf, 1 list (hlavičkový papír s předtiskem: Gemäldegalerie des Kunsthistorisches Museums Wien, I., Burgring 5), psáno na jedné straně, datováno: Vídeň, 12. 8. 1935.

Pisatel vyjadřuje přání navštívit společně se svou ženou, která je rovněž historička umění,¹⁴⁰ arcibiskupskou obrazárnu v Kroměříži. Vzhledem ke služebním povinnostem

¹³⁷ Patrně kresba dnes připisovaná Francesco Granaccimu; srov. M. Togner (cit. v pozn. 122), 1996, s. 33–34, č. kat. 16.

¹³⁸ Autorem těchto poznámek byl Wilhelm Suida (viz pozn. 122), který ve třicátých letech poskytl řadu odborných expertíz ke kresbám a dalším uměleckých předmětům v arcibiskupském majetku; srov. M. Togner (cit. v pozn. 122), 1996, s. 14.

¹³⁹ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 585. – Johannes Wilde (2. 6. 1891 Budapešť – 15. 9. 1970 Londýn), rakouský historik umění maďarského původu, žák Maxe Dvořáka a v letech 1928 až 1938 pracovník vídeňského Kunsthistorisches Musea se zaměřením na malířství italské renesance, v roce 1939 emigroval do Velké Británie; srov. Warren Hearnden, in: Jane Turner (ed.), *Dictionary of Art*. London 1996, s. 180; U. Wendland (cit. v pozn. 22), s. 767–773.

¹⁴⁰ Julie Wilde, rozená Gyárfás (1895–1970), žáčka profesora Julia von Schlosser; srov. U. Wendland (cit. v pozn. 22), s. 773.

galerijního úředníka prosí adresáta o umožnění prohlídky sbírky obrazů ve sváteční den, tj. 15. srpna 1935.

Florian Zapletal¹⁴¹

[45.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na dvou stranách, datováno: Praha, 7. 11. 1931.

V Praze 7. listopadu 1931

Vážený pane archiváři.

Svobodův bibliofilský tisk o Vás přečetl jsem s velikým zájmem.¹⁴² Při četbě prožíval jsem také své mládí: denní docházky z dědiny po rozblácené cestě do gymnázia, pobyt přes oběd ve třídě, nesnáze s tím spojené, práce na poli i na zahradě, noční hlídky v zimní době před zloději atd. Svobodovy údaje o Vás ověřil jsem svým vlastním vysvědčením ze školního roku 1896–97 (to jsem byl v primě jako dvanáctiletý) a 1897–98 (sekunda). V primě jste měl u nás němčinu, v sekundě latinu. Probral jsem nyní všechna svá vysvědčení z Kroměříže z let 1896 až 1900, našel v nich podpisy dvanácti profesorů (Polzer, Žurek, Breitenbach[er], Bena, Deutsch, Hub, Haselmann, Hrbáček, Dosoudil, Zohner, Segeřa, Hobich), ale rád vzpomínám pouze na dva z nich, na Vás a na P. Hrbáčka,¹⁴³ i když jsem dostal od tohoto z oblíbeného dějepisu a zeměpisu v tercii a ve kvartě pouze „sufficientes“. Tuto známku však zavinila němčina jako vyučovací jazyk od terciie. Můj hanácký jazyk němčinu lámal těžko. Za války jsem často vzpomínal na slova P. Josefa Haselmannna, kterého jsme měli od sekundy do kvarty, a který mně často říkal: „Ty, kluku, ty rosteš jenom pro šibenici“. A za války jsem měl na mále.

Ale hanácká hrdost, přímost a nebojácnost stály se pro mne (pro můj postup ve službě) kamenem úrazu i po válce. To by však bylo dlouhá a trapná kapitola.

Ve Svobodově tisku zarmoutila mne nárážka na Vaši už prý dlouhou tělesnou chorobu, které jsem já na Vás nepozoroval. Vždyť z Vašich prací i z osobního styku s Vámi přímo tryskají nejen bohaté vědomosti, nýbrž také opravdový slovácký temperament, usměrněný tvrdým životem v mládí a cílevědomou sebekázní v mužném věku. Kdo ovšem prodělal světovou válku ať duševně či tělesně anebo oboje, má zajisté jakési „právo“ na nějakou zákeřnou nemoc jako následek čestně vykonané národní povinnosti. Tato nemoc je však mementem, aby oběti světové války, pokud ještě žijí, hospodařily se svým dušev-

¹⁴¹ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 548. – Florian Zapletal (10. 6. 1886 Bochoř – 16. 10. 1969 Praha), ředitel vojenského archivu a správce dokumentačního oddělení pražského Památníku osvobození (1926–1939), historik a vlastivědný pracovník, který svůj odborný zájem věnoval historickým a uměleckohistorickým tématům především z regionu Hané; srov. Jiří Špět, in: *Časopis Společnosti přátel starožitností československých* 67, 1959, s. 99–100; Karel Hauke, Florian Zapletal – historik umění a Pferovsko. *Kultura Přerova* 7, 1964, č. 6, s. 4–5; Jaroslav Dostál, Pětaosmdesátiny Floriana Zapletala. *Ibidem* 12, 1969, č. 6, s. 93–94; Idem, Opustil naše řady historik Florian Zapletal. *Ibidem*, č. 12, s. 186. – V dopise olomouckému arcibiskupovi Leopoldu Prečanovi z 30. 9. 1933 (srov. pozn. 13), podává Breitenbacher o Florianovi následující charakteristiku: „býv. seminarista, dříve zlé pověsti protikatolické, nyní při voj.[ojenském] archivu v Praze“.

¹⁴² Josef Marcol Svoboda, *Msgr. PhDr. Antonín Breitenbacher*. Olomouc 1931 (zvláštní otisk z revue *Archa* 19, 1931, s. 189–200 /cit. v pozn. 1/).

¹⁴³ František Hrbáček (†1915), arcibiskupský knihovník, předchůdce Breitenbacherův ve funkci arcibiskupského knihovníka; srov. Antonín Breitenbacher, *Za Fr. Hrbáčkem. Hlídky* 33, 1916, s. 526–532.

ním a tělesným fondem co nejšetrněji, ba úzkostlivě. Prožívám také obdobnou situaci. To ovšem neznamená vyhybat se práci.

Bibliografie Vašich prací je vítána,¹⁴⁴ mohla však být podrobnější, lépe řečeno úplná, i stati v novinách. V těch bývá mnohdy více pravdy nežli ve studiích, uveřejněných v odborných časopisech.

Děkuji Vám za tak milou vzpomínku.

Pozdravuje Vás, všeho dobrého, zejména zdraví Vám z duše přeje a na shledanou se těší

v úctě oddaný

Florian Zapletal

Praha–Smíchov

Nábřeží legií 12

[46.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na dvou stranách, datováno: Praha, 29. 8. 1931.

Pisatel po přečtení adresátova pojednání o hanácké opeře z roku 1747 upozorňuje na testament jejího autora Tomáše Kužníka z roku 1786, který byl 1930 publikován v Záhorské kronice.¹⁴⁵ V souvislosti s připravovanou studií o stavebních dějinách zámku v Kelči se adresáta táže, zda v korespondenci biskupa Stanislava Pavlovského, jehož považuje za možného stavebníka, se nenacházejí údaje, které by tuto hypotézu potvrzovaly.¹⁴⁶

[47.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 24. 1. 1934.

Pisatel děkuje adresátovi za zasluku obsahující opisy archivních materiálů k Bystřici, Hostýnu a Kelči. Dále ho informuje, že rovněž ve strahovské knihovně se provádí katalogizace grafického materiálu, při níž se objevují neznámí autoři a práce, a že i zde by rádi výsledný katalog vydali tiskem.

[48.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 29. 10. 1934. Breitenbacherovy připsy v textu.

V Praze dne 29. října 1934

Vysoce důstojný pane archiváři.

Začnu od své letošní dovolené. Byl jsem v Teplicích u Hranic, ale Váš milý lístek ze dne 11. srpna už mne tam nezastihl. Pobyl jsem týden u maminky a u bratra ve svém rodišti Bochoři. Vypravoval jsem se k Vám do Kroměříže, ale z rodinných důvodů a pro špatné počasí v tom týdnu jsem se k Vám nedostal. Vynahradím to v příštím roce.

¹⁴⁴ J. M. Svoboda (cit. v pozn. 142), s. 19–21. Srov. též bibliografii A. Breitenbachera in I. Vlčková–Butulová (cit. v pozn. 1), s. 330–332.

¹⁴⁵ Antonín Breitenbacher, O hanácké opeře z r. 1747. *Časopis vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* 1932, s. 159–191; Jakub Mráček, Testament hanáckého básníka Jana Tomáše Kuželníka. *Záhorská kronika* XIII, 1930, s. 41–43.

¹⁴⁶ Florian Zapletal, Renesanční jádro dnešního zámku v Kelči. *Záhorská kronika* XVII, 1934–1935, s. 6–9.

Těším se zejména na Váš soupis grafiky. Doufám, že lidská zloba Vám nepřekáží v práci, naopak, že v práci na ni zapomenete. Vzpomínal jsem onehdy na Vás, když jsem psal o malíři a kreslíři Janu Antonínu Nevídalovi, který žil v Hulíně.¹⁴⁷ Máte od něho něco v grafické sbírce? [0]

Minulý týden dovolil jsem si zaslat Vám číslo Záhorské kroniky se zprávou o zámku v Kelči. [obdržel] Podal jsem tam souhrn dat, která se mně nashromáždila.¹⁴⁸ Doplnění bude ovšem vítáno. Budu rád každé zprávě z Vašeho archivu. Pamatujte prosím na mne v tomto směru.

A ještě o něco Vás prosím. Mám řadu zpráv o Chambrezovi (otci i synovi).¹⁴⁹ Také ho citujete v Dějinách obrazárny. Ignác Chambrez prý se narodil v Holešově r. 1752. Ale v tamních matrikách narozených není zapsán v letech 1750–1760. Tož se narodil jinde a později, ale podle mého názoru r. 1757 nebo 1758. Ale mládí prožil se svým otcem v Holešově. Také mám zprávu, že Ignác Chambrez studoval v Kroměříži humaniora. [Matrikel!] Studoval podle všeho na gymnáziu u Piaristů. Kolem r. 1778 byl už na pařížské akademii. Bylo by možno zvědět o něm něco z archivu Piaristů, jestli se zachoval? Máte k těm věcem blízko, tož věřím, že pochodím dobře. Za laskavou zprávu děkuji už napřed.

Všeho dobrého, zejména zdraví a spokojené mysli, přeje a srdečně zdraví v žakovské úctě oddaný

Florian Zapletal

[49.] Dopis bez obálky – 1 list, strojepis, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 13. 11. 1935.

V Praze dne 13. listopadu 1935

Vysoce důstojný pane archiváři.

Na Váš lístek ze dne 9. listopadu Vám oznamuji, že o Janu Nepomuku Endersovi psal Josef Ullrich r. 1922 v německém vlastivědném sborníku „Das Kuhländchen“ (sv. IV, 3–8) a r. 1933 M.[ořic] Remeš ve vlastivědném sborníku „Kravaňsko“ (roč. III, 35–36). Jan Nepomuk Enders se narodil v Uherském Hradišti 3. května r. 1815 a zemřel v Novém Jičíně 11. března r. 1877. Mne zajímá Endersova výtvarná činnost. Proto jsem na ni upozornil v Záhorské kronice.¹⁵⁰

Blasius Höfel, kterého uvádíte na str. 131 při Bítově, byl vynikajícím grafikem. Z jeho školy vyšel J. Hackenberg, kterého rovněž jmenujete při této příležitosti. Höfel narodil se ve Vídni 27. května r. 1792. Před rokem 1848 měl ve Vídni vlastní grafický závod.

Vaše práce o grafické sbírce, vykonaná v Kroměříži, byla ve vědeckých kruzích zhodnocena už tím, že zpráva o ní byla po zralé úvaze a po určité úpravě uveřejněna v Časopisu Společnosti přátel starožitností v Praze.¹⁵¹ Už to je pro Vás veliký zisk, neboť se za Vás postavila redakce časopisu, zejména sekční šéf Dr. Wirth.¹⁵² Publikovat v tomto

¹⁴⁷ Florian Zapletal, Nevídalův obraz v Bělotíně. *Kravaňsko* 7, 1937–1938, s. 34–36; Idem, Pohled na Hostýn z r. 1747 od Jana Nevídalů. *Vlastivědný sborník střední a severní Moravy* 16, 1937–1938, s. 67–69, 89–90.

¹⁴⁸ Srov. pozn. 146.

¹⁴⁹ Ignác Chambrez se narodil v Holešově 31. 7. 1758; srov. Marie Schenková, in: *Saur Allgemeines Künstler-Lexikon aller Zeiten und Völker* 18. München 1998, s. 133–134.

¹⁵⁰ Florian Zapletal, Staré pohledy na hrad Helštýn. *Záhorská kronika* XVIII, 1935–1936, s. 3–4.

¹⁵¹ Antonín Breitenbacher, Československá ikonografie v arcibiskupské grafické sbírce v Kroměříži. *Časopis Společnosti přátel starožitností československých* XLIII, 1935, s. 124–139.

¹⁵² Zdeněk Wirth (1878–1961), historik a teoretik umění, organizátor památkové péče a v letech 1919–1938 sekční šéf na ministerstvu školství a národní osvěty.

časopisu vědecké práce není tak lehké. Ale co tam bylo připuštěno a zveřejněno, má svou váhu ve vědeckém prostředí.

Mám rozepsaný článek o litografovaném pohledu na Přerov ze třicátých let 19. věku, který vyšel z litografie Škarnicla a Domka v Olomouci. Při této příležitosti upozorním na Vaši práci o katalogu grafické sbírky kroměřížského zámku a o Vaší práci uveřejněné v Časopisu. Nevím však, kdy práci dokončím a kde ji otisknu.¹⁵³ Upozorním Vás na to dodatečně.

*Pozdravuje a všeho dobrého přeje
oddaný*

Florian Zapletal

*Praha–Smíchov
Nábřeží legií 12*

[50.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 4. 11. 1936. Breitenbacherovy připsy v textu.

V Praze dne 4. listopadu 1936

Slovutný pane archiváři.

Za návštěvy u Vás v Kroměříži 6. srpna 1935 přišly na přetřes také kresby a litografie Bschorovy, chované v zámku ve sbírce rytin, a jejich autor.

Zachytil jsem o něm tuto stopu. Bschor, Carl, Architekturzeichner und Lithograph, lebt in Brünn (r. 1836). Od něho publikace: Carl Bschor, Denkmahle alterthümlicher Baukunst in Mähren, in lithographischen Blättern, Wien 1822. Folio. Nr. 1–6. Litografie č. 1–3 a 5 týkají se Brna, č. 6 Olomouce. Tož stopa vede do Brna, kde Bschor r. 1836 ještě žil.

P. Tomanovi dal jsem do „Nového slovníku čsl. výtvarných umělců“ několik desítek umělců z Moravy (od 14. do 19. stol.[etí]). V předmluvě k tomuto slovníku, datované 28. září r. 1936, uvádí mne sice Dr. Toman mezi spolupracovníky, ale tím se skončila moje úloha. Výslovně mne uvádí pouze tam, kde může citovat tištěné zprávy. Nemohu se smířit s takovou formou citace, která mě překvapila. A tak jsem nyní na rozpacích, mám-li spolupracovat na opravách a dodatcích k slovníku, které mají vyjít za 2–3 roky.¹⁵⁴ Oprav a dodatků o umělcích z Moravy mohl bych dodat desítky a sta, ale za takové situace nepoženu se do nich.

Mezi spolupracovníky uvádí Dr. Toman také vás. Tož mne zajímá, jaké zkušenosti máte Vy. [Nedobré!]

*Pozdravuje a všeho dobrého přeje
v úctě oddaný*

Flor. Zapletal

Praha–Smíchov, Nábřeží legií 6

¹⁵³ Zda Zapletal tento článek napsal a kde ho publikoval se nepodařilo prozatím zjistit.

¹⁵⁴ Prokop Toman (1872–1955), právník a amatérský historik umění, mj. autor slovníku českých a slovenských výtvarníků (*Nový slovník československých výtvarných umělců*. Praha 1936), srov. mj. A. M. [=Antonín Matějček], Tomanův sborník československých výtvarných umělců. *Umění VIII*, 1935, s. 89–90.

[*Moje rada: nic neposkytovat, takoví spisovatelé se neostýchají výsledky cizí práce vydávat za svoji. Dr. Troidovi dal jsem Michnovu mši sv. Václava do rukou a on napsal do Sborníku prof. Zd. Nejedlého, že ji objevil.*¹⁵⁵]

[51.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na dvou stranách, datováno: Praha, 4. 12. 1936; Breitenbacherův přepis: *Smíchov, Nábřeží legii 6.*

*Pisatel informuje adresáta, že předmětem jeho zájmu jsou t. č. moravští sochaři, kteří na Moravě pracovali pod vlivem Donnerova příkladu. Výslovně pak uvádí jméno Františka Hiernla, sochaře z Prahy, který studoval na vídeňské akademii. Na základě blíže nespécifikované zprávy z roku 1826 rekapituluje sochařovy realizace, které měl vytvořit v Kroměříži po svém pravděpodobném příchodu do města v roce 1762. Přitom kriticky srovnává tyto informace s údaji obsaženými ve slovníkové (Thieme–Becker Künstlerlexikon, P. Toman) a topografické literatuře (G. Wolny) a uvažuje v souvislosti s kroměřížskými pracemi také o autorství Josefa Hiernla. Nepřímo vybízí adresáta, jako suverénního znalce kroměřížského archivního materiálu, k záslužné práci doložit tvorbu obou Hiernlů v Kroměříži písemnými dokumenty, neboť jak výslovně uvádí: „stylová kritika je v baroku 18. věku cestou trnitou“.*¹⁵⁶

[52.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 5. 2. 1937.

Pisatel informuje o osudu svého příspěvku pro 1. ročník Ročenky muzea v Přerově.¹⁵⁷ Současně adresáta ujišťuje, že mu své práce, pokud vyjdou samostatně, pošle na důkaz, že nezahálí. Další sdělení osobní povahy.

[53.] Dopis bez obálky – 1 list, strojopis, psáno na jedné straně, datováno: Praha, 8. 4. 1937. Breitenbacherovy přípisy (poznámky příslušných signatur) v textu.

Pisatel žádá adresáta v souvislosti se studiem husitských válek na střední Moravě o pořízení opisu dvou listů, které se vztahují k dobytí Kroměříže husity v roce 1432 a které zná pouze z regestů. Informuje o plánované návštěvě Moravy, svého rodiště a doufá, že při této příležitosti zajede rovněž do Kroměříže a navštíví též adresáta.

¹⁵⁵ Emilián Troida, Neznámé skladby Adama Michny. *Sborník prací k padesátým narozeninám profesora dr. Zdeňka Nejedlého 1878–1928.* Praha 1928, s. 69–101. Srov. též Antonín Breitenbacher, Adama Michny „Mše sv. Václava“. *Našinec*, 1930, č. 117, 22. 5.

¹⁵⁶ Florian Zapletal, *Rozsévači Donnerova sochařského umění na Moravě.* Pterov 1938, k Františku Hiernlemu s. 10–15. – Tvorbou tohoto sochaře, zejména díly vytvořenými pro Kroměříž, se Florian Zapletal zabýval i později; srov. jeho články Náhrobek biskupa Egkha v Kroměříži. *Vlastivědný věstník moravský* 9, 1954, s. 171 a Akademický sochař František Hirml v Kroměříži. Kapitola z kulturních dějin Moravy v období baroka. In: *Rodné zemi.* Brno 1958, s. 188–196.

¹⁵⁷ Florian Zapletal, Pterov v minulosti. *Ročenka Městského muzea v Přerově I*, 1936, s. 5–86.

František Žákavec¹⁵⁸

[54.] Dopis bez obálky – autograf, 1 dvoulist psáno na třech stranách, datováno: Praha, 19. 6. 1930.

Monsignore,

dovoluji si Vám děkovati za všechnu laskavost, kterou jste nám prokazoval v Kroměříži.¹⁵⁹ Mám psáti knihu o Švabinském v nákladě Štencově.¹⁶⁰ Přirozeně bude v ní kapitola „Kroměříž“ významnou a pro mne dost obtížnou. Budu museti ještě zvlášť zajeti do K[roměříže] sám, abych sbíral fakta a poznamenal vše důležité o tom prostředí.¹⁶¹

Vaše laskavost projevená tak ochotně o této návštěvě naší v K.[roměříži] dává mi naději, že mi v té práci pak neodepřete své neocenitelné pomoci.

Dojeli jsme dobře, jen pan Štenc ještě před Přerovem poklonil se důkladně Hané: vítř mu unesl z vlaku na požehnané lány jeho nový klobouk.

Já pak musel v Praze podrobiti se injekcím proti zavilé furunkulóze, která konečně – dej Bůh nadobro – mne opustila, takže se v pondělí chystám do rodiště, Kdyně u Domažlic.

Ještě jednou Vám za Vaši laskavost vřele děkuje a pomoc v budoucnu si vyprošuje, jsem oddaný Vám

Dr. Fr. Žákavec

V Praze 19. VI. [19]30

Čestný občan kroměřížský, mistr Švabinský nejel na Rivieru, jak psala z Kroměříže Politička,¹⁶² nýbrž kamsi na Bechyňsko, kde maluje návrh k velké fresce pro právnickou fakultu v Praze.¹⁶³

¹⁵⁸ MZA Brno, fond G 36, inv. č. 566. Žákavcova osobní a písemná pozůstalost (23 kartonů) je uložena v Literárním archivu Památníku národního písemnictví v Praze; v současné době není uspořádána. – František Žákavec (23. 2. 1878 Kdyně – 25. 12. 1937 Praha), výtvarný kritik a překladatel, profesor dějin umění na filozofické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě; srov. M. Kropáčková – Pavel Kropáček, Data o životě a literárním díle Františka Žákavce. *Umění* XI, 1938, s. 239–252; Eugen Dostál a Albert Pražák, František Žákavec [nekrolog]. *Naše věda* XIX, 1938, s. 149–153; Luboš Hlaváček, Strážce výtvarné tradice. *Umění* XXVII, 1979, s. 89–106. – Žákavec rovněž recenzoval – a nutno říci že objektivně – Breitenbacherův a Dostálův katalog obrazové sbírky kroměřížského zámku; srov. F. Žákavec (cit. v pozn. 12), s. 165–171.

¹⁵⁹ Srov. dopisy Jana Štence, č. 36 a 37.

¹⁶⁰ František Žákavec, *Max Švabinský I*. Praha 1933. Srov. též František Žákavec, Ranní Švabinský. (Skizza z monografie). *Umění* V, 1932, s. 441–497.

¹⁶¹ F. Žákavec 1933 (cit. v pozn. 159), s. 5–7.

¹⁶² Národní politika.

¹⁶³ K proponované a neuskutečněné freskové výzdobě Collegia maxima právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze srov. Hana Frankensteinová, *Max Švabinský III*. Praha 1949, s. 232–236, obr. 140–143.

DIE KUNSTHISTORISCHE KORRESPONDENZ DES ANTONÍN BREITENBACHER.

Der schriftliche Nachlaß des Historiker und Archivars Monsignore ThDr. et PhDr. Antonín Breitenbacher (1874–1937) [Anm. 1], der im Mährischen Landesarchiv in Brünn aufbewahrt ist [Anm. 5], enthielt auch viele Briefe der tschechischen, österreichischer und deutschen Kunsthistoriker. Breitenbacher, der als Bibliothekar und Archivar in Kremsier im Dienste des Erzbischof von Olmütz stand, hat sich aufgrund der sorgfältig durchgeführten archivalischen Forschung vor allem um die gründliche Bearbeitung der Geschichte der berühmten Gemäldesammlung in Kremsier verdient gemacht [Anm. 2, 3]. Vielleicht die bedeutendste Feststellung seiner Forschung repräsentiert die Neuentdeckung der Sammlung des Kölner Sammlers und Handelsmannes Franz von Imstenraedt, die nach 1670 von Olmützer Bischof Karl von Liechtenstein–Castelcorno erworben wurde. Mit dem Brünner Kunsthistoriker Eugen Dostál hat er – in der etwas kontroversen Zusammenarbeit – auch der Katalog der Gemäldegalerie verfaßt (1930) [Anm. 4]. Weil, wie Adolph Donath bezeugte, „*Monsignore Breitenbacher stand allen, denen es um die Wissenschaft ging, jederzeit hilfreich zur Seite*“, findet man in seinem umfangreichen Briefwechsel die Briefe vielen einheimischen und ausländischen Kunsthistoriker, unter anderen denen, die sich um hervorragende Kremsierer Bilder (Otto Benesch, Hans Tietze oder Wilhlem Suida), oder um die Geschichte der Sammlertätigkeit der Olmützer Bischöfe und Erzbischöfe (Alžběta Birnbaumová, und vor allem der Kölner Otto Hellmut Förster) interessiert haben. Breitenbacher war also im schriftlichen Kontakt mit weiteren in der Tschechoslowakei tätigen Kunsthistoriker, z. B. mit dem Direktor des Schlesischen Landesmuseum in Opava (Troppau) Edmund Wilhelm Braun, mit dem vergessenen Brünner Privatforscher Maximilian Steif, mit dem Prager Kunstkritiker František Žákavec, mit dem Regionalhistoriker Florian Zapletal, mit dem Sammler und Amateurkunsthistoriker MUDr. Jaroslav Mathon und mit vielen anderen, denen er die kunsthistorischen Recherchen aus dem Archiv oder verschiedene Informationen über die Kunstdenkmäler uneigennützig vermittelt hat. Die hier publizierte Edition bringt in Regesten oder *in extenso* das Zeugnis über diese schriftlichen Kontakte.

Původ fotografií – Fotonachweis – Photographic Credits:

1, 7, 8: Reprodukce z knihy Antonín Breitenbacher – Eugen Dostál, *Katalog arcibiskupské obrazárny v Kroměříži*. Kroměříž 1930; 2–6, 9: archiv autora.

